

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1924.

Andra kammaren.

Nr 21.

Fredagen den 21 mars.

K. 3,30 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 14 och den 15 innevarande mars.

§ 2.

Herr statsrådet *Wohlin* avlämnade

dels Kungl. Maj:ts skrivelse, nr 174, med tillkännagivande, att i statsverkspropositionen under tionde huvudtiteln bebådad framställning om anslag för kommerskollegii upplysningssektion icke kommer att till riksdagen avlätas,

dels ock Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 156, angående anskaffande av ett statens isbrytarfartyg;

nr 199, angående godkännande av ett mellan Sverige och de Socialistiska Sovjetrepublikernas Union avslutat handelsavtal;

nr 200, angående godkännande av en mellan Sverige och Schweiz träffad provisorisk handelsöverenskommelse;

nr 138, angående avlöning åt pastorn vid svenska Victoriaförsamlingen i Berlin;

nr 153, med förslag till grunder för tillfällig löneförbättring under ecklesiastikåret 1924—1925 åt kyrkoherdar och komministrar i nyreglerade pastorat samt åt kontraktsprostar och vissa extra ordinarie präster;

nr 154, angående pension åt slöjdläraren Lars Hansson Bergs änka Paulina Berg, född Johansson;

nr 164, med förslag till lag om ändrad lydelse av § 2 i förordningen den 20 november 1863 om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm samt förslag till förordning om vården av vissa kyrkogårdar i Stockholm;

nr 170, angående folkundervisningens befrämjande i rikets nordligaste gränsoorter;

nr 180, angående anslag till nybyggnader för de kemiska och fysiska institutionerna vid Chalmers tekniska institut;

nr 181, angående tillsättande av viss ämneslärarbefattning vid institutet för blindas Tomtebodas;

nr 182, med förslag till grunder för dyrtidstillägg under ecklesiastikåret 1924—1925 åt dels kyrkoherdar och komministrar i nyreglerade pastorat samt åt kontraktsprostar och vissa extra ordinarie präster, dels ock innehavare av prästerliga emeritlöner; och

nr 195, angående särskilda kurser vid lärlingsskola med syfte att förbereda till inträde i teknisk fackskola.

- Vidare överlämnades följande Kungl. Maj:ts propositioner, nämligen:
- av herr statsrådet *Pettersson* propositionerna:
- nr 91, angående pensionsförbättring åt styresmannen vid ammunitionsfabriken, överstelöjtnanten C. L. Engström;
  - nr 92, angående pensionsförbättring åt f. d. underofficeren av 3:e graden H. R. Johansson;
  - nr 114, angående försäljning av ett kronan tillhörigt område i Mölltorps socken av Skaraborgs län;
  - nr 115, angående försäljning av vissa kronan tillhöriga fastigheter i Brunflo socken av Jämtlands län;
  - nr 116, angående pensioner å allmänna indragningsstaten åt änkor efter vissa i försvarets tjänst anställda personer;
  - nr 117, angående ersättning till före värnpliktige G. N. Häger;
  - nr 118, angående pensionsförbättring åt f. d. kaptenen vid flottan S. G. R. Martin;
  - nr 119, angående pension åt daglönaren K. T. Eriksson;
  - nr 124, angående pensionering av vissa i lantförsvarets tjänst anställda eller förut anställda personer;
  - nr 139, angående anslag till försvarsdepartementet, marinförvaltningen och försvarsväsendets lönenämnd;
  - nr 140, angående efterskänkande i vissa fall av återbetalningsskyldighet beträffande till underofficerare vid flottan oriktigt utbetalta krigstids- och dyrtidstillägg;
  - nr 184, angående pensionering av vissa i lantförsvarets tjänst anställda eller förut anställda personer;
  - nr 198, angående pensionsförbättring åt mästaren vid flottans varv i Stockholm C. O. Svantesson;
  - nr 158, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar;
  - nr 166, angående försäljning av vissa delar av det s. k. Köpingskomplexet i Västmanlands län;
  - nr 167, angående dyrtidstillägg åt vissa lärare vid lantmannaskolor och lant-hushållsskolor samt lantbruksskolor ävensom vid lanthushållningsseminariet å Rimforsa; och
  - nr 202, angående tillämpning, i vad angår kronoegendomar, av föreslagen lag om återköpsrätt till fast egendom;
- av herr statsrådet *Lübeck* propositionerna:
- nr 150, med förslag till lag om samhällets barnavård m. m.;
  - nr 151, med förslag till lag om ändrad lydelse av 14 kap. 45 § strafflagen m. m.;
  - nr 152, med förslag till lag om ändring i vissa delar av förordningen den 21 mars 1862 om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd m. m.;
  - nr 162, angående ersättning av statsmedel för handräckning i vissa fall enligt 72 § i lagen den 14 juni 1918 om fattigvården;
  - nr 171, med förslag till lag om ändrad lydelse av 16 § i lagen den 17 juni 1916 om försäkring för olycksfall i arbete;
  - nr 172, angående viss ändring i grunderna för förvaltningen av den i 19 § av lagen den 17 juni 1916 om försäkring för olycksfall i arbete omförmålda fond m. m.;
  - nr 173, angående anslag för upprätthållande av riksförsäkringsanstaltens verksamhet;

nr 175, med förslag till lag om ändrad lydelse av andra stycket av slutbestämmelserna i lagen den 19 juni 1917 angående ändring i visas delar av lagen den 1 juli 1898 om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige;

nr 188, med förslag till lag om landsting m. m.;

nr 147, angående anordnande av vissa lokaler i förutvarande straffängelset i Stockholm åt riksarkivet och statens historiska museum;

nr 148, angående bidrag av postmedel till centralkassan för postpersonalens fackliga och ekonomiska sammanslutningar m. m.;

nr 155, med förslag till lag om utförande och nyttjande av elektrisk anläggning för telegrafering eller telefonering utan tråd m. m.;

nr 157, angående utförande av vissa fiskehamnar;

nr 168, angående uppförande av ett bangårdspostkontor i Stockholm;

nr 189, angående vissa inrikes postavgifter; och

nr 197, med förslag till förordning om ändring i vissa delar av stadgan om skjutsväsendet den 22 juni 1911;

av herr statsrådet *Beskow* propositionerna:

nr 121, angående anslag till statskontoret, kammarrätten, riksräkenskapsverket och allmänna civilförvaltningens lönenämnd;

nr 141, angående tillfälliga lönetillägg åt vissa kvinnliga skrivbiträden;

nr 146, angående tillfällig löneförbättring under budgetåret 1924—1925 för viss personal inom den civila statsförvaltningen;

nr 165, med förslag till förordning om fastighetstaxering åren 1925 och 1926, m. m.;

nr 169, angående anslag till statistiska centralbyrån och dess verksamhet under budgetåret 1924—1925 m. m.;

nr 176, med förslag till förordning angående transitering av införsel förbjudna varor m. m.;

nr 185, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 § i förordningen den 18 juli 1913 angående statsverkets fond av rusdrycksmedel m. m.;

nr 186, med förslag till förordning angående fortsatt tillämpning av förordningen den 17 maj 1923 om begränsning av den myckenhet brännvin, som må framställas i sammanhang med pressjästberedning;

nr 187, angående ersättning till vissa vintillverkare samt vissa medlemmar av vindragarlaget i Stockholm;

nr 194, med förslag till förordning angående fortsatt tillämpning av förordningen den 13 april 1922 om ändrad lydelse av 3 § i förordningen den 6 november 1908 angående en särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper; och

nr 203, angående vissa ändringar i den vid förordningen den 9 juni 1911 (nr 80) med tulltaxa för inkommande varor fogade tulltaxa; samt

av herr statsrådet *Ekeberg* propositionerna:

nr 122, med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § i lagen den 26 maj 1909 om tjänstgöringen i Kungl. Maj:ts lagråd;

nr 123, med förslag till lag om ägostyckning inom vissa delar av Kopparbergs län m. m.;

nr 125, med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 kap. 4 § rättegångsbalken m. m.;

nr 137, med förslag till lag om förvärvande och förlust av svenskt medborgarskap;

nr 149, med förslag till ändrad lydelse av § 72 riksdagsordningen;

nr 179, med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 26 november 1920 om val till riksdagen; och
nr 190, med förslag till lag om återköpsrätt till fast egendom m. m.
Ovannämnda skrivelse och propositioner bordlades.

§ 3.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid:

till bankoutskottet propositionerna:

nr 80, angående pensionering av vissa i lantförsvarets tjänst anställda eller förut anställda personer; och

nr 81, angående pension å allmänna indragningsstaten åt klockaren vid amiralitetsförsamlingen i Karlskrona C. A. Andersson och förre daglönaren M. Olsson Stål;

till statsutskottet propositionerna:

nr 120, angående provisoriskt lönetillägg åt vissa befattningshavare vid statens bakteriologiska laboratorium m. fl.; och

nr 142, angående utsträckning av tiden för anmälan om inlösen av skattefrälseräntor;

till bankoutskottet propositionen, nr 143, angående pension åt prägförmanen vid mynt- och justeringsverket Lars Petter Karlströms änka;

till statsutskottet propositionen, nr 144, angående efterskänkande i vissa fall av kronans rätt till danaarv;

till bevillningsutskottet propositionen, nr 145, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 5 § 2 och 3 mom. i förordningen den 23 oktober 1908 angående bevillningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter;

till jordbruksutskottet propositionerna:

nr 133, angående provisoriskt lönetillägg åt vissa professorer m. fl., tillhörande under nionde huvudtiteln uppförda verk och myndigheter; och

nr 134, angående inrättande av statens centrala frökontrollanstalt m. m.;

till bevillningsutskottet propositionen, nr 135, angående införande av tull å vissa frövaror m. m.;

till jordbruksutskottet propositionen, nr 136, angående försäljning av vissa delar av Bäckaskogs kungsgård i Kristianstads län;

till bankoutskottet propositionen, nr 128, angående pensionsförhöjning åt läroverksadjunkten J. P. Gunnarson;

till statsutskottet propositionerna:

nr 129, angående rätt för läroverksadjunkten J. A. Kjellander att för uppflyttning i högre lönegrad tillgodoräkna sig viss tjänstgöring;

nr 130, angående anslag till täckande av brist å tekniska högskolans anslag till bränsle, lyshållning m. m. för tiden 1 januari 1923—30 juni 1924;

nr 131, angående dyrtidstillägg åt lärare vid vissa statsunderstödda undervisningsanstalter; och

nr 132, angående gäldande av kostnaderna för anskaffande av valkuvert m. m.;

till bankoutskottet propositionerna:

nr 99, angående vissa understöd och pensioner, att utgå av postmedel eller trafikmedel;

nr 100, angående pension åt distriktschefen Gustaf Magnus Nermans änka Valborg Nerman, född Hedvall; och

nr 101, angående förhöjning för år 1924 av åt vissa f. d. poststationsföreståndare och lantbrevbärare utgående understöd; samt

till statsutskottet propositionerna:

nr 102, angående inköp för postverkets räkning av tomt i Umeå; och

nr 107, angående avskrivning av visst av postsparbanksmedel felaktigt utbetalat belopp.

§ 4.

Vidare föredrogos var för sig de på kammarens bord liggande motionerna; och remitterades därvid:

till behandling av lagutskott motionerna:

nr 410, av herr *Gardell m. fl.*; och

nr 411, av herr *Eriksson* i Grängesberg; samt

till statsutskottet motionen nr 412, av herr *Hage m. fl.*

§ 5.

Härefter föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 25 och 26 samt jordbruksutskottets utlåtande nr 14.

§ 6.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från bevillningsutskottet:

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående utsträckning i särskilda fall av den i § 13 mom. 5 i förordningen den 9 juni 1911 med tulltaxa för inkommande varor föreskrivna tidsfristen av två år för utförsel eller uppläggning på restitutionsupplag av tullrestitutionsgods; och nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse om ändrad lydelse av § 12 i förordningen den 9 juni 1911 med tulltaxa för inkommande varor; samt

från första lagutskottet

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 9 § i lagen den 31 maj 1918, innefattande särskilda bestämmelser angående rätten till inmutning inom vissa län;

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 50, 54, 80, 91, 93, 124, 132 och 133 §§ i lagen den 12 augusti 1910 om aktiebolag;

nr 61, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om ändring i 10 § andra stycket förordningen den 16 juni 1875 angående lagfart å fång till fast egendom; och

nr 62, i anledning av väckt motion om skrivelse till Konungen angående beredande åt i ödemarkerna i rikets två nordligaste stift anställda präster av ökade möjligheter att vinna befordran inom andra stift.

§ 7.

Till bordläggning anmäldes:

första lagutskottets memorial, nr 16, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande första lagutskottets utlåtande nr 14, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 50, 54, 80, 91, 93, 124, 132 och 133 §§ i lagen den 12 augusti 1910 om aktiebolag, dels ock en i anledning av propositionen väckt motion; och

andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ersättning till insättare i Privatbanken för deras genom bankens konkurs lidna förluster.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag.

§ 9.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Molin</i>	under	5 dagar fr. o. m. den	22 mars,
» <i>Billqvist</i>	»	5 » » »	22 »
» <i>Kloo</i>	»	7 » » »	22 »
» <i>Olovson i Västerås</i>	»	4 » » »	22 »
» <i>Jönsson i Boa</i>	»	5 » » »	22 »
» <i>Starbäck</i>	»	5 » » »	22 »
» <i>Olsson i Hov</i>	»	6 » » »	22 »
» <i>Nilsson i Antnäs</i>	»	8 » » »	22 »
» <i>Lindmark</i>	»	1 » » »	26 »
» <i>Karlsson i Vadstena</i>	»	3 » » »	22 »
» <i>Janson i Kungsör</i>	»	2 » » »	22 »
» <i>Västberg</i>	»	7 » » »	22 »
» <i>Brännström</i>	»	6 » » »	23 » och
» <i>Hansson i Bäck</i>	»	6 » » »	22 »

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3.55 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Fredagen den 21 mars.

Kl. 9 e. m.

För emottagande av väntade propositioner voro kammarens ledamöter kallade att jämväl nu sammanträda; och leddes förhandlingarna av herr förste vice talmannen.

§ 1.

Herr statsrådet *Beskow* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 196, med förslag till lag om ändrad lydelse av 183, 185, 186, 193 och 198 §§ utsökningslagen;

nr 208, med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 § i lagen den 13 juli 1887 angående handelsregister, firma och prokura m. m.;

nr 212, med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § 8:o i lagen den 26 maj 1909 om Kungl. Maj:ts regeringsrätt;

nr 214, med förslag till lag om ändrad lydelse av 49, 50, 52, 56 och 185 §§ i strafflagen för krigsmakten den 23 oktober 1914;

nr 205, med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 kap. 42 § i lagen den 12 maj 1917 om fastighetsbildning i stad m. m.;

nr 159, angående ratificering för Sveriges del av den i Paris den 9 februari 1920 undertecknade internationella traktaten om Spetsbergen;

nr 160, angående vissa anslag till utrikesförvaltningen;

nr 161, angående pension å allmänna indragningsstaten åt efterlevande till vissa inom utrikesförvaltningen anställda eller förut anställda personer;

nr 163, angående ratificering av vissa ändringar i stadgan för den internationella arbetsbyrån;

nr 183, angående godkännande av att traktater rörande inrättande av undersöknings- och förlikningsnämnder avslutats mellan Sverige samt Danmark, Finland och Norge;

nr 191, med förslag till förordning med vissa bestämmelser angående handel med brännved och annat virke i löst mått, m. m.;

nr 192, angående statsmonopolet å tobakstillverkningen i riket;

nr 193, med förslag till förordning om vissa ändringar i förordningen den 1 juli 1918 angående handel med skattefri sprit, m. m.;

nr 204, med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 28 oktober 1910 om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering, m. m.;

nr 206, med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 2 juni 1922 om automobils katt, m. m.;

nr 207, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 11 § och 15 § 4 mom. av förordningen den 28 oktober 1910 om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering;

- nr 215, med förslag till lag om ändrad lydelse av 14 § i lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring;
- nr 177, angående försäljning av Skara—Timmersdala järnväg m. m.;
- nr 178, angående anslag till bestridande av kostnader i samband med domstolsbehandling av frågan om tillstånd till Vänerns reglering;
- nr 201, angående införande av värmeledning i östra flygelbyggnaden till Gävle slott m. m.;
- nr 210, angående anläggande av ett statens kraftverk vid Norrforsen i Ume älv;
- nr 211, med förslag till förordning om fördelning av automobilskattemedel;
- nr 209, med förslag till förordning angående postgiorörelse; och
- nr 213, med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgörande på landet.

Samtliga dessa propositioner bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 9,9 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Lördagen den 22 mars.

Kl. 2 e. m.

Förhandlingarna leddes vid detta sammanträde av herr förste vice talmannen.

§ 1.

Föredrogs Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande skrivelse, nr 174, med tillkännagivande, att i statsverkspropositionen under tionde huvudtiteln bebådad framställning om anslag för kommerskollegii upplysningssektion icke kommer att till riksdagen avlätas; och beslöt kammaren att överlämna berörda skrivelse till statsutskottet.

§ 2.

Härefter föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition, nr 156, angående anskaffande av ett statens isbrytarfartyg.

Vid härfå skedd föredragning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 199, angående godkännande av ett mellan Sverige och de Socialistiska Sovjetrepublikernas Union avslutat handelsavtal anförde: *Vid remiss av propositionen nr 199.*

Herr Engberg: Herr förste vice talman! Det förslag till avtalsuppgörelse med Ryssland, som regeringen lagt fram för riksdagen, är ju tillkommet efter en lång väntan. Det är nu mer än två år, sedan det föregående förslaget framlades och snart två år sedan, som detta förslag av riksdagens båda kamrar avvisades.

Det är därför ganska naturligt, att man med stort intresse, för att icke säga stor nyfikenhet, har motsett det resultat, till vilket den nuvarande regeringen i sina ansträngningar att lägga denna fråga till rätta, har kommit. Det var ju, som herrarna torde erinra sig, en rad av anmärkningar, som riksdagsmajoriteten hade att framställa mot det avtalsförslag, som framlades här 1922, anmärkningar, anknyttande sig till snart sagt de flesta av bestämmelserna i detta avtalsförslag. Det är därför naturligtvis synnerligen intressant att se efter, huruvida och i vad mån det har lyckats den nuvarande regeringen att övervinna de olägenheter, som påpekades i det gamla förslaget.

Jag vill då för min del säga, att det betydelsefullaste i detta sammanhanget synes mig icke vara själva förslaget till handelsavtal, utan det betydelsefullaste synes mig vara det *erkännande de jure*, som regeringen givit åt Sovjet-Ryssland. Detta erkännande har låtit vänta på sig, men det är ju bättre sent än aldrig, och jag tror, att det i vida kretsar skall hälsas med tillfredsställelse, detta steg, som regeringen tagit, att äntligen skapa civiliserade förhandlingsformer och förbindelser emellan oss och det stora landet i öster.

Det är emellertid uppenbart, att i och med erkännandet de jure har regeringen också sett handelsavtalet ligga i ett annat läge. Det är tydligt — och det framgår också av den redogörelse, som lämnas i propositionen — att regerin-

Vid remiss av
propositionen
nr 199.

(Forts.)

gen har opererat med föreställningen om de jure-erkännandet såsom ett slags bytesvara, mot vilken man skulle kunna få ett nödigt vederlag. Jag tror för min del, att den tankegången var förfelad från början och att det läge, i vilket handelsavtalsfrågan nu har kommit, sannolikt hade varit mycket förmånligare, ifall man i tid resolut hade beträtt de jure-erkännandets väg. Det är nämligen klart, om man ser på en av avtalsförslagets artiklar — jag tror det är art. 8 — som innesluter den viktiga deklarationen angående räckvidden av begreppet mest gynnad nation, det är klart, säger jag, att, när man läser denna artikel, man nödgas göra den reflexionen, att om regeringen i tid hade givit sitt de jure-erkännande, så hade icke denna datumgräns mellan å ena sidan England, Italien, Turkiet och Tyskland samt å andra sidan vårt land, blivit dragen. Nu är det dock ett faktum, att vi icke ställas som mest gynnad nation beträffande tull- och sjöfartsavgifter och dylikt, och detta kan, i vad det gäller vårt förhållande till Ryssland, i jämförelse med exempelvis England, innebära en betydande nackdel för svenskt näringsliv. Jag tror, att detta är en nackdel, som ensamt för sig uppväger de nackdelar, som inneslöt i det socialdemokratiska avtalsförslaget år 1922.

Men vad har regeringen i övrigt vunnit på denna långa väntanspolitik? Frågan om fordringarna, som 1922 sköts i förgrunden här i riksdagen, är nu reglerad på det sätt, att vi tillerkänns platsen som mest gynnad nation, men det finnes ingenting givet på hand av *det* slaget, som man år 1922 betraktade som en sådan oundgänglig förutsättning från riksdagsmajoritetens sida. Det kan vara värt att också inregistrera detta, därför att det visar, att på en avgörande punkt har regeringen här i själva verket icke kommit till de utfästelser, som man år 1922 krävde från regeringspartiets sida såsom förutsättning för att gå med på det då föreliggande avtalsförslaget.

Jag skulle för övrigt vilja erinra därom, att den kritik, den våldsamma kritik, som då riktades mot en reciprocitetsbestämmelse i det förra avtalsförslaget, den kan med samma fog riktas mot motsvarande reciprocitetsbestämmelse i detta avtalsförslag. Jag syftar på den bestämmelse, som reglerar medborgarnas rätt i de båda länderna till fritt territoriellt tillträde.

Emellertid har jag den uppfattningen, att dessa anmärkningar väga fjäderlätt mot det oerhört betydelsefulla, som ligger däruti, att steget nu äntligen är taget. Jag tror, att man måste säga, att visserligen är det klart, att vi skulle nått mycket mera, om regeringen hade slagit till i tid, men sådant läget nu är, är regeringen att lyckönska till att ha tagit detta steg, och för min del motser jag endast med nyfikenhet, hur den kritik, som 1922 sattes in mot det socialdemokratiska förslaget, nu skall förhålla sig i de punkter, där det ingalunda ägt rum några förbättringar.

Jag har, herr förste vice talman, velat giva uttryck åt dessa reflexioner.

Herr **Kilbom**: Jag kan, herr förste vice talman, icke underlåta, att, delvis i anslutning till vad herr Engberg redan sagt, taga kammarens uppmärksamhet i anspråk ett par minuter i anledning av föreliggande avtalsförslag.

Jag ber då först få erinra om, att det är nog så belysande för hela denna fråga, när man betänker, att dessa förhandlingar för någon månad sedan kunde fira treårsjubileum. Det var som bekant i början av 1921 som Kertjenseff kom hit för att taga upp förhandlingar, och först nu, tre år efteråt, har det äntligen kommit dithän, att det föreligger ett förslag på kammarens bord, som man räknar med skall kunna vinna riksdagens bifall. Icke tror jag man kan säga, med tanke på det här anförda, att svenskarna kunna beskyllas för att icke »vila långsamt», mycket långsamt.

Det var emellertid så, som herr Engberg delvis anförde — såvitt jag förstod honom rätt — att dessa förhandlingar redan tidigare kunde givit oss ett avsevärt

bättre resultat än det förslag, som nu ligger före. Det fördes 1921 på hösten direkt under Litvinov, som då var närvarande, förhandlingar med vederbörande angående reglerande av våra förbindelser med Ryssland, och jag tror ingen skall bestrida riktigheten av vad jag säger, då jag påstår, att om man vid förhandlingarna då hade gått på den bog, som föreslogs från rysk sida och för vilken det också fanns ett visst intresse från en del svenska handelskretsar, så hade förhandlingarna kunnat föras till ett positivt resultat, vilket i två avseenden hade varit synnerligen gynnsamt för Sverige. För det första hade handelsavtalet då fått ett helt annat utseende, och man hade fått mera positiva resultat än vad nu är fallet, och för det andra hade man icke förlorat de två och ett halvt år, som man nu gått förlustig. Det gick emellertid icke den gången att få något resultat, ty i Sverige ansåg man sig på den tiden vara en »stor nation».

*Vid remiss av
propositionen
nr 199.*

(Forts.)

Så kom då regeringsförslaget 1922, och när jag nu ser på förslagen, 1922 års förslag och det föreliggande, lägger dem sida vid sida, så frågar jag mig, om det ägt rum någon sinnesändring hos de partier, som den gången gingo mot förslaget, eller om det nu åstadkommit ett så mycket bättre resultat, att man därför funnit sig böra frångå den politik man då förde. Eller är det kanske så, att läget i världen ändrats därhän, att det blivit så som vi framhöllo, då frågan förra gången var uppe, nämligen att man icke borde vänta tills andra kommit före, utan att det bästa vore att vi toge vår egen ståndpunkt? I den kritik, som den gången fördes, var det emellertid ett par punkter eller åtminstone en punkt utöver dem som nämnts, som jag icke kan underlåta att erinra om.

Ett av skälen varför man då icke gick med på det Brantingska förslaget var, att ryssarna då möjligen skulle få rätt att — hissa den röda flaggan på sin legation här i Stockholm. Detta anfördes med allvarlig indignation som ett skäl för avslag; det skulle vara alldeles rysligt om något sådant ägde rum, och därför kunde man icke gå med på det då föreliggande förslaget. Ett annat skäl var reciprocitetsbestämmelsen. Man beskärmade sig över att ryska medborgare skulle få komma in i landet, och tänk, vad de skulle kunna tillåta sig! Så ha vi fordringarna. Vad är det nu emellertid för skillnad mellan det, som då föreslogs, och det som föreslås i detta avtal? Reciprociteten är nu faktiskt lika förmånlig för den motsatta parten som den var i 1922 års förslag, och reglerandet av fordringarna tror jag icke på något sätt ligger bättre till än då — snarare förefaller det som om den frågan, med hänsyn till läget ute i världen, nu skulle ligga sämre till för Sveriges vidkommande.

Här föreligger nu emellertid ett förslag, som man har anledning antaga skall kunna gå igenom i riksdagen. Vi ha visserligen förlorat en god tid i onödan, och andra länder ha kommit före oss, vilket man nog på vederbörligt håll får kännas vid i framtiden. Det viktigaste är dock, att man äntligen kommit i ett gynnsammare politiskt förhållande till en av Europas största, för att icke säga den största, makter, och att detta är en grund att bygga vidare på. Men då vill jag också uttala den meningen, att den politik från Sveriges sida, som här efter kommer att föras mot Ryssland, icke måtte få den karaktär av nålstyng, som förhandlingarna haft under hela den tid, som förflutit sedan 1922. Är det så, att samma anda skall på svensk sida fortfarande vara rådande i förhållande till Ryssland, så får jag säga, att då blir det, även om avtalet godkännes, inga goda resultat av detsamma. Är det däremot så, att man går till mötes i fullt förtroende, med bestämd föresats att göra det bästa på den grund, som här har lagts, då finnes det intet tvivel om att resultatet kommer att bli gott.

Jag säger: »den grund som lagts». Jag måste därtill uttala som ett bestämt önskemål, att det icke sättes punkt med det avtal, som här kan komma att godkännas, utan att man verkligen fortsätter och snarast inleder förhandlin-

Vid remiss av propositionen nr 199. (Forts.)

gar om avslutande av en *fredskonvention* mellan Sverige och Ryssland. Jag tror, icke minst mot bakgrunden av behandlingen av militärfrågan, som här pågår och vilken fråga inom kort kommer på kammarens bord, att en sådan konvention vore bästa sättet att visa världen, att Sverige så långt ifrån är besjälade av annan vilja än fredspolitik, att vi tvärtom bestämt vilja ådagalägga tydliga handlingar i detta avseende. I varje fall väntar Sveriges arbetarklass, visserligen icke av den nu sittande regeringen, men dock under den närmaste tiden — jag förutsätter, att herrarnas tid är räknad — att det skall inledas förhandlingar om avslutande av en dylik fredskonvention med Sovjet-Ryssland. Det är utan tvivel den bokstav i alfabetet, som nu står närmast i ordning, beträffande våra förbindelser med arbetare- och bonderepubliken i öster.

Herr Lindman: Jag skall be att få yttra några ord med anledning av herr Engbergs anförande.

Han uttalade bland annat, att vi nu icke äro mest gynnade nation med avseende på sjöfartsavgifter och annat, som förekommer i handelsavtalet, och han betraktade detta som en stor nackdel, större än de nackdelar, som man klandrade hos 1922 års förslag. Utan tvivel är det en olägenhet med denna bestämmelse, det skall icke bestridas, men att den skulle vara så stor, att den skulle uppväga olägenheterna i 1922 års förslag, det tror jag knappast man kan säga, åtminstone är det icke så i mina ögon. Ty i samband med detta avtal och erkännandet de jure, har man fått in en bestämmelse, som enligt min mening är den viktigaste i hela denna uppgörelse, en bestämmelse, som blivit väsentligt mycket bättre tillrättalagd nu än i 1922 års förslag, och det är bestämmelsen om svensk egendom i Ryssland och våra fordringar.

När man, som den siste ärade talaren, frågar, huruvida nu en sinnesförändring ägt rum hos dem, som gingo emot det förra handelsavtalsförslaget, eller om läget i världen ändrat sig, så vill jag säga, att det sistnämnda är förhållandet. Läget har förändrat sig, ty vid tiden för det förra avtalsförslagets framläggande trodde och hoppades man ännu, att man, genom samfällid samverkan mellan de europeiska nationerna, skulle kunna åstadkomma någonting beträffande såväl den egendom i Ryssland som blivit tagen från undersåtarna i de olika länderna, som ock beträffande de fordringar, som staterna och enskilda hade i Ryssland. Man levde då i den tron, och jag behöver icke erinra kammaren om vilka ansträngningar, som också efter den tiden gjordes för att åstadkomma någonting i den riktningen. Så var ju fallet vid den konferens, som ägde rum i Genua och sedermera i Haag. Att då icke gick i uppfyllelse, vad man säkerligen icke bara från svensk sida utan även från många andra nationers sida hoppades och trodde skulle vara möjligt att åstadkomma beträffande denna egendom och fordringarna, beror på, att någonting har inträffat, som har åstadkommit ett annat läge i världen än som vid nyssnämnda tid förelåg. Nu har man fått klart för sig, att man icke kan vinna en sådan enighet mellan nationerna, och att man sedan den klarheten vunnits och stormakter börjat lämna de jure-erkännande gått in på den bogen, som regeringen gjort, att också erkänna Ryssland de jure, klandrar jag icke regeringen för, utan det anser jag vara det som i förevarande läge var att göra.

De jure-erkännandet tillmäter jag icke, i olikhet med herr Engberg, den största betydelsen, utan den största betydelsen tillmäter jag den bestämmelse, som genom noter växlats mellan svenska regeringen och den ryska regeringen angående denna egendom. Förutom det, att man beträffande den svenska egendomen i Ryssland i dessa noter blivit tillerkänd behandlingen som mest gynnade nation, utan någon inskränkning, märk väl, till tiden, vill jag erinra om, att i det avtal, som förelåg 1922, gällde vad som där uttalades om denna egendom endast så länge, handelsavtalet gällde och detta var ställt på viss tids uppsäg-

ning. Nu gäller den bestämmelse, om vilken avtal är träffad mellan regeringarna, icke för begränsad tid utan för framtiden och ställningen, som mest gynnad nation, kan låta oss hoppas och förmoda, att vi icke längre behöva ensamma tillkämpa oss fördelar beträffande dessa egendomar, utan att vi därvid också ha att påräkna de förmåner, som större nationer än vi, såsom England, Frankrike och andra kunna tillvinna sig.

Utän tvivel kan man säga, att själva detta handelsavtal inte är av den stora betydelse, och innehåller sådana utomordentliga förmåner för Sverige, att man behöver visa någon aldeles utomordentlig förtjusning däröver. Jag tror i motsats till den siste ärade talaren, herr Kilbom, att även om detta förslag kommit ett par år tidigare, hade det icke för Sveriges handel medfört mycket. Det hade säkerligen blivit en stor besvikelse. I jämförelse med vad man då skulle ha därigenom vunnit, står nu denna bestämmelse om svensk egendom i Ryssland, som den ojämförligt främsta.

Chefen för handelsdepartementet herr statsrådet **Wohlin**: Herr talman! Det var icke oväntat, att remissen av detta ärende skulle framkalla någon debatt. Intresset för denna fråga har ju under den gångna tiden på åtskilliga håll varit rätt stort. Jag skall icke bliva mångordig, men får i anledning av vad den ärade talaren på Malmöbanken anförde lämna några erinringar om förhandlingsfrågans gång.

Jag hyser uppfattningen, att något väsentligt, utöver vad som vunnits i den föreliggande uppgörelsen, icke skulle hava ernåtts, om man tidigare än som skedde slagit in på de jure-vägen. Det förhöll sig nämligen så, att frågan om ett de jure-erkännande var föga aktuell under större delen av föregående år. Förhandlingarna under hösten fördes å ömse håll enligt den närmast till hands liggande förutsättningen om en uppgörelse efter de facto-linjen. Inom parentes må påminnas om att det danska avtalet, som tillkom i juni månad i fjol, var ett avtal, baserat på de facto-erkännande. Ännu under höstens lopp och fram till jul förutsattes, även från de ryska förhandlarnas sida, att man skulle försöka komma överens på basis av ett de facto-avtal. Det var först efter årsskiftet och framför allt sedan den nya regeringen i England kommit till och ställt i utsikt ett de jure-erkännande av Ryssland, som man från rysk sida mera starkt uttalade sig för en omläggning av förhandlingarna på de jure-linjen. Det ryska memorandum av den 29 februari var det första officiella aktstycke från de ryska vederbörande, vari mera bestämt betonades, att man på ryskt håll önskade förhandlingar på denna linje. Detta memorandum var avfattat den 29 februari, sålunda först efter det att den engelska regeringen hade beslutat att erkänna Sovjet-Ryssland de jure, och man torde vid sådant förhållande böra medgiva, att frågan förhandlingsmässigt icke blivit från svenska regeringens sida förhalad. När emellertid det engelska de jure-erkännandet givits och det ryska memorandum mottagits, var det även å Sveriges sida klart att frågan, som också herr Lindman nyss framhöll, blivit bragt i ett väsentligt nytt läge, och sedan även Italien givit Ryssland de jure-erkännande, befästes man å vår sida ytterligare i denna uppfattning.

Det resultat, som man här kommit fram till, torde nog i vissa hänseenden vara mera fördelaktigt än 1922 års förslag till de facto-avtal. Särskilt på en punkt var nämligen sistnämnda förslag icke särdeles tillfredsställande. Jag syftar på artikeln om fordringarnas reglering, som av många kanske med skäl satts i främsta rummet. Med vad jag nu anför gör jag icke någon anmärkning mot förhandlarna 1921—1922 eller mot den regering, som för två år sedan framlade proposition i frågan. Man lyckades emellertid vid nämnda tid endast uppnå, att de svenska skadeståndsfordringarna skulle »rättvist regleras». Denna bestämmelse var ju i grund och botten mera ett allmänt uttryckssätt än en

*Vid remiss av
propositionen
nr 199.
(Forts.)*

Vid remiss av
propositionen
nr 199.
(Forts.)

bindande utfästelse. I den här föreliggande uppgörelsen har man nu vunnit två icke oväsentliga framsteg. Det ena är, att Ryssland principiellt har erkänt de svenska fordringarna och ställt dem under i övrigt lika förhållanden i en klass, lika med mest gynnad nations fordringar. Detta innebär, att om ett annat land, vilket som helst, vid en kommande uppgörelse med Ryssland i någon viss utsträckning eller på visst sätt kommer att få sina fordringsanspråk tillgodosedda, så skall Sverige, under i övrigt likartade förhållanden, automatiskt få samma ställning som detta land. Då detta andra land kan vara en europeisk stormakt, som har större möjligheter än vi att på förhandlingsvägen få en uppgörelse med Ryssland, hava vi med denna deklaration vunnit något större utsikt än förut att få våra fordringar i framtiden bättre behandlade. Det andra framsteget underströks redan av herr Lindman och ligger däri, att denna deklaration om fordringarna icke är intagen i själva handelsavtalet och således icke kan uppsägas i och med att detta eventuellt uppsäges, utan är en för all framtid bindande och gällande utfästelse från den ryska rådsrepublikens sida. Jag har anledning tro, att man i svenska näringsidkarekretsar och speciellt hos de stora industriföretag, som ha fabriker och andra fordringar i Ryssland, tillmäta denna sak en icke ringa betydelse.

Man kan även peka på ytterligare ett och annat, som vunnits vid denna uppgörelse. Artikeln om konfiskation och rekvisition torde nog hava blivit något litet bättre än vad man kunde uppnå under förhandlingarna 1921—1922. Visserligen äro konfiskation och rekvisition icke uteslutna enligt det föreliggande avtalet, men man inskränker möjligheten av sådana åtgärder från rysk sida genom artiklarna nr 69 och 70 i den ryska civillagen med därtill hörande, nu i kraft varande annex. Därmed har något säkrare rättslig grund vunnits med avseende å vidtagandet av dylika åtgärder mot svensk egendom. Läser man dessa artiklar och tillhörande annex finner man, att rekvisition endast kan ske i alldeles särskilda fall och då endast mot full ersättning och endast enligt vissa bestämda regler. Konfiskation kan endast användas som straffåtgärd i vissa speciella fall. Detta bereder någon större säkerhet för svensk affärsverksamhet i Ryssland, och en ytterligare fördel är, att det är de nu gällande artiklarna ifråga och de nu gällande bihangen till dessa, som äro normerande för avtalet. Man kan således icke från rysk sida upphäva dessa artiklar och annex och sedermera göra avtalets tillämpning å denna punkt beroende av eventuellt förändrad lagstiftning i framtiden.

Jag medgiver gärna, att på en punkt en mindre tillfredsställande formulering har måst accepteras från svensk sida för att uppnå en uppgörelse. Jag syftar naturligtvis på artikeln 8 i handelsavtalet, enligt vilken Sveriges rätt som mest gynnad nation på vissa punkter något inskränkes, i det att Sverige icke skall kunna göra anspråk på de särskilda förmåner, som Ryssland beviljat eller kan komma att bevilja de länder, som erkänt Ryssland de jure före den 15 februari 1924. Detta är ju uppenbarligen en olägenhet, och jag har i motiveringen för handelsavtalet ingalunda stuckit under stol med denna sak eller på något sätt sökt skymma blicken för denna brist i avtalet. Jag får emellertid erinra om, vad jag nyss anförde, nämligen att frågan om förhandlingar på de jure-linjen blev mera aktualiserad, först sedan Englands de jure-erkännande ställdes i utsikt, och att man näppeligen under höstens lopp kunde förutse, att en sådan klausul skulle behöva tagas med i räkningen. Vidare får jag anföra, att klausulen ifråga icke rör sig om annat än om vissa särskilda punkter i handelsavtalet, nämligen vissa tullar, fartygsavgifter och vissa rättigheter att konkurrera om koncessioner. Enligt vad för mig uppgivits genom våra underhandlingsdelegerade, skall den ryske förhandlaren hava upplyst, att vi, trots formuleringen av denna artikel 8, faktiskt få ställningen som »most favoured nation». För närvarande torde sålunda denna klausul icke innebära något tillbakasät-

tande av de svenska önskemålen om mest gynnad nations ställning. Huru ställningen kan bli i framtiden kan man naturligtvis icke i innevarande ögonblick med någon bestämdhet säga, men då åtskilliga stormakter, däribland en mycket betydande makt i Europa samt dessutom Förenade staterna, ännu icke erkänt Ryssland, så kan man ju hoppas, att dessa stater vid kommande uppgörelser med Ryssland skola äga vissa möjligheter att få de bästa möjliga villkor, vilka Sverige i så fall också, trots den nu omberörda artikel 8, kommer i åtnjutande utav. Än vidare kan påpekas, att ifrågavarande undantag beträffande rättigheten att konkurrera om koncessioner icke har avseende å koncessioner å gamla svenska företag och anläggningar i Ryssland. Med avseende å dessa gälla de i deklARATIONEN rörande fordringarna intagna bestämmelserna. Här i handelsavtalet rör det sig om nya koncessioner, som ej ha sammanhang med uppgörelsen om våra gamla fordringar. Beträffande dessa nya koncessioner synas andra länders erfarenheter under den gångna tiden icke giva vid handen, att fördelarna och framgångarna, åtminstone hittills, varit så synnerligen stora.

Jag har för närvarande icke mycket att tillägga. Jag vet, att den ärade talaren på Malmöbanken sedan lång tid tillbaka varit en ivrig och entusiastisk förespråkare för en uppgörelse med Ryssland och jag är övertygad om att han därvidlag vägletts av respektabla motiv. Han har betraktat denna fråga kanske icke i första rummet ur det svenska näringslivets synpunkter, utan fastmera främst ur allmänna politiska perspektiv. Det har legat honom om hjärtat att vårt land måtte, så fort omständigheterna medgäve, komma i vänskapliga förbindelser med det stora rike, som framgått ur de ryska revolutionerna. Jag förstår denna hans tankegång, men jag får å andra sidan säga, att förhandlingarna i denna fråga ingalunda hava varit lätta. Det, som har vunnits har uppnåtts under utdragna förhandlingar, snabba växlingar i den internationella situationen och tidvis oklara meddelanden om vår motparts avsikter. Jag tror att om den ärade talaren sätter sig in i de närmare faserna av denna förhandlingsfrågas gång under det senaste halvåret, så skall han nog, om han vill vara rättvis, finna, att man på svensk sida försökt att å ena sidan komma till en uppgörelse men å andra sidan så långt det varit möjligt tillvarataga Sveriges och svenska medborgares intressen. Att jag härutinnan icke misstager mig bekräftas väl också därav, att den ärade talaren dock till sist ansåg sig kunna lyckönska regeringen till att hava kommit så långt som den nu kommit i fråga om uppgörelse med Ryssland.

Jag ber att få rekommendera den föreliggande propositionen till en välvillig behandling av konstitutionsutskottet och av kammaren.

Herr Engberg: Herr talman! Herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet förklarade i sitt anförande, att förhandlingarna icke varit lätta att föra under den gångna tiden. Jag är övertygad därom, att herr statsrådet därvidlag ger uttryck åt en känsla, som nog finns icke bara hos honom utan också inom vida kretsar utanför regeringen. Det kunde ju inte undgås, att man märkte en betydande lucka i rysslandsförhandlingarna, en lucka som helt plötsligt dock började fyllas efter tidningsutgivareföreningens bankett. Ja, ett alldeles nytt skede i denna fråga inleddes, och det säger sig självt att, med hänsyn till vad som då låg före, vad som där hade ägt rum under försommaren av försinkande och försenande av frågan, så var det måhända icke så lätt att föra förhandlingarna vidare; och det är väl, förmodar jag, endast en gärd av rättvisa som man gör, om man förutsätter, att hans excellens herr utrikesministern har en betydande förtjänst i den bättre vändning, som sakerna fingo i förhandlingarnas senare skede.

Men när herr statsrådet Wohlin har försökt att bagatellisera den nackdel, som jag här pekade på i den restriktiva bestämmelsen i artikeln VIII, så ber jag

Vid remiss av
propositionen
nr 199.
(Forts.)

Vid remiss av
propositionen
nr 199.
(Forts.)

att få rikta kammarens uppmärksamhet därå, att här gäller det en konkurrens mellan oss å ena sidan och å andra sidan förnämligast *England* och *Tyskland*, en konkurrens som säkert kommer att omfatta allra väsentligast lantbruksmaskiner o. d., där vi ju icke konkurrera egentligen med danskar och norrmän, vilkas export väsentligen är av annan innebörd. Jag tror därför, att det kan vara vanskligt att, som herr statsrådet Wohlin gjorde, bagatellisera denna restriktion. Man får hoppas, och på den punkten delar jag livligt hans förhoppning, att det icke skall visa sig vara någon nackdel. Min anmärkning var emellertid framställd för att visa, att de som år 1922 så ihärdigt gjorde gällande, att det då framlagda avtalsförslaget var omöjligt, de äro nu redo att här taga ett avtal, kanske utan någon som helst invändning, som dock, så vitt man kan bedöma, både av avtalstexten och av motiveringen, *icke har fört fram frågan i något väsentligt gynnsammare läge än det, vari den befann sig redan 1922.*

Jag vill också fästa uppmärksamheten på, att herr statsrådet gled förbi ett par saker, som han dock i sin motivering till propositionen berört, nämligen våra rent statliga fordringar. Jag tänker på postmedlen och fordringar beträffande invalidtransporterna. Det säger sig självt, att även dessa fordringar äro mycket behjärtansvärda, och det förefaller mig, som om de ha rätt till samma företrädesställning som de enskildas fordringar. Det ha de också naturligtvis enligt tilläggsförklaringen, men det kan inte nekas, att den agitation, som fördes mot 1922 års förslag, var väsentligen uppuren av de *enskilda* intressen, som där med full rätt hade känt sig kränkta, under det den andra synpunkten nog fick träda åt sidan. Man kan ju konstatera, att frågan om våra statliga fordringar, alltså angående postmedlen och dessa invalidtransportkostnader, befinner sig egentligen i samma läge nu som de befunno sig 1922.

Herr statsrådet Wohlin medgav ju själv i sitt anförande, att klausulen om mest gynnad nation i tilläggsförklaringen icke har så värst stort värde. Den betyder, att vi ställas lika med de andra, det är sant, men det är ändå ingenting givet på hand av detta, som man krävde på hand från herr statsrådets egen sida, när man behandlade saken vid 1922 års riksdag. Vad konfiskationsparagrafen beträffar måste jag för min del göra en liten randanmärkning till handelsministerns anförande. Han tycktes fästa ofantligt stor vikt vid den förbättring, som där inträtt, i det att man i fråga om konfiskationsförfarandet, rekvisitionsförfarandet, för närvarande hade hänvisat till gällande rysk rätt. Det erinrades i avtalsutskottet år 1922 redan, att med den formulering, som då förefanns, det skulle i praktiken ställa sig precis på samma sätt. Ty när det gällde att där fastställa det skäligen vederlaget vid konfiskation, var det klart, att hänvisning skulle göras till gällande rysk rätt och att det skulle avkunnas och regleras enligt denna. Jag tror därför, att den framgång, som herr Wohlin pekar på, är *mera skenbar än verklig*. Men, herr förste vice talman, jag betonar än en gång och jag säger av fullaste hjärta, att jag gratulerar regeringen till att ändå *post tot discrimina rerum* hava kommit till detta resultat. Jag gratulerar regeringen så mycket mer, som den politik man under den förutvarande utrikesministerns egid förde förra sommaren hade drivit in denna fråga i så ogynnsamt läge, att det fordrades sannerligen både klokhet och energi för att utvinna något resultat.

Jag undrar ändå, om icke många dock ställa en fråga, och det är denna: Varför hade inte regeringen, när den dock inte kunde vara okunnig om, att Englands de jure-erkännande var omedelbart förestående, tänkt sig den möjligheten, att om vi komme ett stycke efter, så skulle denna datumgräns dragas? Det förefaller mig, som om man med litet större framsynthet på den punkten skulle ha kunnat komma med det svenska de jure-erkännandet vid den tidpunkt, då vår placering i en lägre klass hade undvikits. Ty det kan inte hjälpas, att där hade ett erkännande i god tid åstadkommit det, att vi fått göra sällskap med England,

Italien, Tyskland och Turkiet i stället för att vi nu skola varda satta på den motsatta sidan.

*Vid remiss av
propositionen
nr 199.*

(Forts.)

Hans excellens herr statsministern **Trygger**: Herr talman, mina herrar! Den siste ärade talaren gjorde gällande, att behandlingen av detta ärende skulle ha undergått en väsentlig förändring genom det inträffade ombytet på utrikesministerposten. Med anledning härav får jag förklara, att han häri fullkomligt misstager sig. Den allvarliga föresats, som den nuvarande utrikesministern haft och som han har realiserat, att åstadkomma en med Sveriges intressen förenlig överenskommelse med Ryssland, fanns även i fullt mått hos den föregående utrikesministern. Vidare vill jag säga, att det verkliga skälet till att en paus inträffade under ärendets behandling var de undersökningar, som voro nödvändiga för att man skulle vara i stånd att bedöma den fråga, angående vilken man underhandlade, vad man hade att komma med i avseende å äldre fordringar och anspråk och vad man skulle kunna göra gällande vid förhandlingarna om ett handelsavtal med den andra parten.

Med avseende å de jure-erkännandet klagas den siste ärade talaren över, att icke, så snart man hörde i tidningarna eller annorstädes ifrån, att England vore i färd med att giva ett de jure-erkännande, man skyndade sig att avgiva ett sådant, varigenom man hade kunnat få en lämpligare avfattning av artikeln VIII i handelsavtalet. Med anledning härav ber jag få nämna, att frågan om ett de jure-erkännande även innan England hade avgivit sitt erkännande ingalunda var främmande för den svenska regeringen och de svenska underhandlarna. Men att man, därför att man läste om att England möjligtvis skulle avgiva ett de jure-erkännande, skulle skynda sig att, som den ärade talaren i sin tidning tillrådade, utan vidare giva ett de jure-erkännande åt Ryssland, det kunde aldrig komma i fråga.

Den ärade talaren har gång på gång betonat såsom sin mening, att det första man borde göra vore att giva de jure-erkännande, och sedermera skulle man se till vad man kunde få ut genom förhandlingar med Ryssland. Vi hade en alldeles motsatt uppfattning. Vi ansågo, att innan man kom till ett de jure-erkännande, man först skulle se till, att man hade vunnit ett resultat med avseende å de punkter, angående vilka man sedan länge förhandlade, så att man inte skulle hava den saken efteråt utan att nu kunna överblicka situationen.

Den viktigaste frågan därvidlag var, att den deklaration, som här fått så stort erkännande, den deklaration, som avsåg de svenska fordringarna och övriga anspråken mot Ryssland, ville man ha samtidigt som man gav de jure-erkännande. Man ville ha en definitiv deklaration, oberoende av alla uppsägningar, och det är just det som man verkligen har fått. Det är visserligen inte så säkert, att man hade fått den deklarationen, i fall man hade givit de jure-erkännande tidigare, åtminstone icke utan åtskillig dragkamp, därom är jag fullständigt övertygad.

Vad själva handelsavtalet beträffar, måste nog de av herrarna, vilka ansett att man skulle påskynda detta ärende med hänsyn till svenska handels och industriens krav, sätta värde på att handelsavtalet var färdigt genast, så att det må så fort som möjligt kunna träda i tillämpning. Vi veta ju, att England gav sitt de jure-erkännande för mera än en månad sedan, och ännu har jag ej sett, att någon ytterligare överenskommelse blivit färdig genom förhandlingar mellan sovjetregeringen och England. Dessa förhandlingar torde, efter allt att döma, komma att taga en rundlig tid.

I fråga om de fördelar i själva handelsavtalet, som kunna hava vunnits, anser ej den ärade talaren, att man fått egentligen någon fördel i jämförelse med 1922 års avtal beträffande konfiskationsfrågan. Jag tror dock, att han misstager sig. Han talar om, att det även då var tydligt, att man måste hänvisa till gäl-

Vid remiss av
propositionen
nr 199.
(Forts.)

lande rysk rätt. Jag vet icke, att det då fanns någon lag i ämnet; åtminstone känner jag icke till något angående regler för konfiskation och rekvisition. Men under alla omständigheter fanns det icke så gynnsamma regler, för vår ståndpunkt så gynnsamma regler som de, som genom handelsavtalet till vår fördel fastslagits. Dessa ryska konfiskations- och rekvisitionsbestämmelser äro kanske mer än något annat ett uttryck för en förändring i rättsuppfattningen i Ryssland.

Därmed kommer jag in på en annan fråga, nämligen frågan om reciprociteten. Den ärade talaren gjorde gällande, att förra gången, mot 1922 års avtal, den anmärkningen gjordes gällande, att det förelåg en reciprocitet endast på papperet, men icke i verkligheten. Man sade då, att Sverige är ett rättssamhälle men Ryssland icke ett rättssamhälle, och att alltså en reciprocitet bleve endast en reciprocitet i formellt avseende. Nu invände den ärade talaren, att detsamma gäller för närvarande. Nej, det gäller icke detsamma för närvarande, ty, såsom jag påpekade med avseende på konfiskations- och rekvisitionsbestämmelserna, det är en viss förändring i rättsuppfattningen i Ryssland, och följaktligen har Ryssland under dessa år, låt vara icke så mycket men dock alltmer, närmat sig den rättsuppfattning, som finnes i övrigt i Europa. Följaktligen, om icke en reciprocitetsbestämmelse får sitt fulla värde, får den dock ett större värde än den hade 1922.

Den ärade talaren var slutligen ledsen över den eftergift — som vi allesammans naturligtvis beklaga — vilken vi måst göra i artikel VIII, varigenom Sverige icke fick samma ställning i vissa speciella punkter, särskilt med avseende å sjöfartsavgifter och tullar etc. som de makter, vilka före den 15 februari 1924 erkänt Ryssland. Med anledning därav vill jag säga att i 1922 års avtal hade icke Sverige denna obestriddiga ställning som mest gynnad nation, som den har i åtskilliga fall enligt det nya handelsavtalet. Det hette t. ex., att man skulle inte behandla oss särskilt dåligt, eller som det med det engelska uttrycket hette, att det icke fick vara någon discrimination beträffande vår behandling i handelsavseende i jämförelse med andra stater. Men denna nu föreliggande bestämda förklaring, att vi skola behandlas som mest gynnad nation, fanns varken där eller i alla övriga punkter. Däri ha vi alltså vunnit en fördel.

Ett beklagligt faktum är emellertid den i art. VIII gjorda inskränkningen i vår ställning såsom mest gynnad nation. Vad denna beträffar tror jag dock för min del, att vi rent praktiskt sett kunna vara ganska lugna vid det förhållandet, att så många stora stater, som det är ett livsintresse för Ryssland att stå i handelsförbindelse med, ännu icke erkänt Ryssland de jure. Följaktligen få vi enligt avtalets nuvarande bestämmelser det lika bra som dessa, låt vara att vi icke få det lika bra som de stater, vilka tidigare utan vidare lämnat sitt erkännande. Då emellertid min uppfattning är den, att flera av dessa förstnämnda stater icke komma att ingå något annat handelsavtal med Ryssland än ett avtal, som ger dem samma rätt som de stater, vilka tidigare erkänt, får Sverige rätt snart utan vidare just det, som herr Engberg anser, att vi borde ha tilltvingat oss redan från början.

Jag kan sålunda ej finna de anmärkningar, som här äro gjorda mot vårt förfarande, berättigade, ehuru jag visserligen erkänner — däri instämmer jag med den ärade talaren — att Ryssland bort ge oss bättre villkor än dem, som det givit oss i det ifrågavarande avtalet.

Herr **Kilbom**: Jag vet inte, om jag skall vara herr Lindman tacksam eller icke för att han indirekt förklarade, att för den händelse högerpartiet — och han talar närmast för detta — i detta nu ställer sig annorlunda än tidigare i fråga om våra förbindelser med Ryssland, detta sker inte på grund av någon sinnesändring utan på grund därav att läget ute i världen har ändrat sig. Ett

dylikt uttalande vittnar inte så värst högt om den självständighet i fråga om vår politik gentemot ett sådant land som Ryssland, som herr Lindman anser att vi skola föra.

Vid remiss av
propositionen
nr 199.

(Forts.)

Herr Lindman gjorde vidare gällande, att han inte vore säker på, att om vi hade fått ett avtal för två år sedan, detta skolat medföra nämnvärda fördelar för den svenska handeln. Såsom känt har jag tidigare hävdad en annan uppfattning, och jag tror, att den svenska handelns egna representanter ha den uppfattning, som jag har framfört. Men även om så icke skulle vara fallet, att det hade medfört några påtagliga fördelar, så hade dock den psykologiska stämningen från rysk sida varit en annan än vad den, såvitt jag kan bedöma, måste ha blivit under dessa långdragna förhandlingar. Jag tror, att däri- genom skulle ha blivit en något gynnsammare grund för ett fortsatt ömsesidigt utbyte än den som åtminstone i vissa kretsar, på goda grunder, nu förefinnes för ett utbyte mellan de båda länderna.

Det är emellertid en punkt i denna lilla debatt, som gått förbi, utan att man fäst sig vid den, nämligen statsrådet Wohllins uttalande, där han säger: Om andra länder få sina fordringar erkända, skall Sverige automatiskt få det- samma. Det tillkom dock en liten appendix, nämligen uttrycket: »under i övrigt fullt lika förhållanden». Ja, just det, under i övrigt fullt lika för- hållanden — som de andra länderna giva. Det är ett nog så betydelsefullt litet tillägg tror jag. Vad betyder detta: »under i övrigt fullt lika förhål- landen»? Jo, det betyder, såvitt jag kan förstå, att för den händelse exempel- vis England får sina fordringar på Ryssland erkända, statens och privatas, och fördenskull anser sig kunna lämna en kredit på låt oss säga 500 miljoner pund, så måste vi taga hänsyn till att denna kredit, för att vi skola få våra fordringar erkända, betyder, att vi skola ge en motsvarande, eljest blir det ju icke »under i övrigt fullt lika förhållanden». Således står kvar, såvitt jag kan bedöma, den anmärkning som gjorts, att fordringarna icke på något sätt bli mera säkerställda i detta avtal än vad de kunde ha blivit år 1922. Ty om de reellt bli erkända, så beror det verkligen inte därpå, att vi i det av- seendet automatiskt följa med andra stater, utan därpå, huruvida vi kunna ge Ryssland samma rättigheter eller villkor som andra stater. Den saken står alltså lika öppen nu som år 1922. Det är bara det, att man givit punkten en annan formulering.

Vad beträffar bestämmelsen i fråga om rekvisition och konfiskation, så har man ju framhållit, att denna nu förtydligats. Ja, men något annat är det heller inte. Man har nu hänvisat till vederbörliga paragrafer i rysk lag. Jag vill i anledning därav uttala min tillfredsställelse över, att man sålunda äntligen från svenskt håll, framför allt från den nu sittande regeringen och väl även från riksdagens sida, erkänner vederbörande ryska lag såsom en *till- fredsställande rättssäkerhet ur vår synpunkt*. Det är ett erkännande, som är värt att taga fasta på, och det om något, herr Lindman, skulle väl vittna om sinnesändring. Emellertid gläder det mig, som sagt, verkligen, att dithän har man nu ändå kommit. Nu sökte herr Trygger med sin vanliga smidig- het förklara, att denna rättsgrund inte fanns år 1922. Ja, måhända icke på papperet. Men det är dock hans excellens statsministern väl bekant, och det betonades också, om jag icke är dåligt underrättad, med all Gewalt under för- handlingarna, att bestämmelsen om konfiskation och rekvisition i 1922 års av- talsförslag från rysk sida icke skulle på något sätt användas annat än vid krigstillfälle eller liknande förhållanden. Och till yttermera visso förklarades då, att det skulle lämnas *fullgod ersättning*. Nu finnas alltså vissa lagpara- grafer åberopade, enligt vilka det skall regleras, när dylik rekvisition eller konfiskation kan ske, under det att vid det förra tillfället, ehuru någon sådan uttrycklig hänvisning icke skett, dock var en allmänt bekant sak, att tillämp-

Vid remiss av
propositionen
nr 199.
(Forts.)

ningen skulle bliva den jag ovan angivit. Det förstår ju också var och en, att Ryssland den gången lika litet som nu hade något intresse av att försöka tillgripa konfiskation eller rekvisition, om det icke var en tvingande nödvändighet.

Jag skall gärna erkänna, att det, såsom hans excellens statsministern förklarade, är en fördel, att handelsavtalet ligger färdigt samtidigt med de jure-erkännandet. Men detta slår å andra sidan inte benen undan herr Engbergs anmärkning, att man hade bort erkänna Ryssland de jure, så fort man fick höra, att England skulle göra det, förutsatt nämligen att vår nuvarande diplomatiska tjänst i England är så pass up to date, att den kunde underrätta den svenska regeringen därom. Om den saken kan jag emellertid inte uttala mig. Men jag är övertygad därom, att om man hade erkänt Ryssland de jure omedelbart före England, så hade förhandlingarna redan då pågått så länge, att ett handelsavtal bort kunna slutas i samma ögonblick, som man gav de jure-erkännandet.

Hans excellens statsministern säger, att de stora stater, som ännu icke erkänt Ryssland de jure, säkerligen icke komma att lämna ett sådant de jure-erkännande med mindre de få — såvitt jag fattade rätt, jag ber om ursäkt, om jag missuppfattade hans excellens — fullständigt klart med avseende på fordringarna. Jag är inte så säker på det. Jag har mig bekant, att det för ett par år sedan bland annat slöts ett avtal mellan en stor amerikansk firma och sovjet-regeringen, vilket avtal avsåg affärer med en omslutning av 2 1/2 miljoner dollar pr år, men som i själva verket under det senaste kalenderåret lett till affärer på 10 miljoner dollar. Och detta jämte den omständigheten, att en hel del andra stora amerikanska handelsfirmor äro mycket ivriga att komma in på den ryska marknaden, visar, att man kan tänka sig, att om den amerikanska regeringen dröjer alltför länge, så kommer det att existera ett förhållande, som innebär ett verkligt normalt handelsutbyte mellan Ryssland och Amerika, oavsett vad den amerikanska regeringen säger. Och när ett sådant förhållande kommer till stånd, så tror jag inte, att ett de jure-erkännande från Amerika har något så stort intresse för den andra parten.

Jag vill till sist uttala min tillfredsställelse över, att man äntligen kommit dit vi nu kommit. Men jag vill även uttala den bestämda förhoppningen, att det nu verkligen måtte bli en öppen och förtroendefull politik. Jag tror, att det bästa resultatet i förhållande till Ryssland skall nås på den vägen, framför allt om jag tar hänsyn till ryssarnas psykologi. Därtill skulle jag emellertid också, rättvisan fordrar det, vilja uttala, att detta resultat har nåtts icke minst på grund av den energi, som har lagts i dagen av den svenska regeringens förhandlare på den sista tiden. Jag tror, att han med hänsyn till den senaste tidens arbete är förtjänt av att detta kommer till kammarens protokoll.

Chefen för handelsdepartementet herr statsrådet **Wohlin**: Herr talman! Endast några ord. Jag har intet att tillägga till vad jag nyss sagt med anledning av herr Engbergs sista anförande. Med avseende å den siste talarens yttrande får jag emellertid påpeka, att det dock är den skillnaden beträffande artikeln om konfiskations- och rekvisitionsrätten, sådan denna lydde i 1922 års avtalsförslag och sådan den nu är avfattad, att konfiskation eller rekvisition enligt det föreliggande avtalet icke skall kunna äga rum annat än enligt vissa bestämt angivna artiklar med därtill hörande bihang i den ryska civillagstiftningen. Detta måste innebära en starkare rättsgrund för svenskt arbete i Ryssland än om man endast kunde repliera på mera eller mindre obestämda förklaringar under förberedande förhandlingar. Med avseende å deklARATIONENS innehåll vidhåller jag den uppfattning, åt vilken såväl statsministern som jag

givit uttryck, nämligen att den formulering, som här vunnits, dock är bättre än den, som endast innebar, att fordringarna skulle »rättvist regleras». Här står det ju i allt fall, att ersättningsanspråken icke skola »underkastas en mindre gynnsam behandling än motsvarande anspråk från vilken som helst tredje stat eller dess medborgare», ehuru det visserligen är inskjutet att detta skall gälla »under i övrigt fullt lika förhållanden». Men därmed åsyftas nog i främsta rummet, att det finnes fordringsanspråk av sådan art, att de icke äro kommensurabla med varandra. Det finnes olika länder, som ha fordringsanspråk på Ryssland av helt och hållet olika natur, och sådana olika slag av fordringar kunna naturligtvis icke enligt klausulen om mest gynnad nation direkt jämföras med varandra. Men i den mån fordringarna äro av lika natur innehåller denna formulering enligt min uppfattning en bestämd och klar mest-gynnad-nationsprincip. Jag tror sålunda alltjämt, att här vissa bestämda fördelar vunnits.

Jag skulle vilja tillägga, att måhända hade man vid de nu avslutade förhandlingarna kunnat vinna en och annan fördel till, för såvitt icke de i och för sig förklarliga intressen, som från ett och annat håll här i landet visats för denna förhandlingsfrågas lösning, vid något tillfälle måhända tagit sig uttryck i en allt för stark nervositet, som bidragit till att försvåra ett för Sverige och svenska medborgare lyckligt resultat av förhandlingarna.

Herr Lindman: Herr talman! När herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet i sitt första yttrande uttalade sig om det intresse, som herr Engberg har visat för detta ryska handelsavtals tillkomst, så kom han strax därefter till att uttala, att förhandlingarna ha varit mycket svåra. Herr Engberg skyndade att av denna sista del av herr handelsministerns yttrande draga den slutsatsen, att om förhandlingarna varit mycket svåra, så berodde det på huru de handhafs under sommaren 1923. I den delen har herr Engberg fått svar av hans excellens herr statsministern, som meddelade, att förändringen på utrikesministerposten icke hade inneburit någon förändring i fråga om avtalsförhandlingarna och att även den föregående utrikesministern bidragit till att förhandlingarna skulle gå så fort och bra som möjligt. Men jag tillåter mig att draga en annan slutsats av vad herr handelsministern sade. Det är kanske litet farligt att draga slutsatser av andra personers tankegång, men jag skulle vilja göra det och ställa de ifrågavarande svårigheterna tillsammans med herr Engbergs stora intresse för förhandlingarna. Jag undrar, om inte det sätt, på vilket herr Engberg i sin tidning manifesterat sitt stora intresse för dessa förhandlingar, möjligen kunnat bidra till att försvåra förhandlingarna.

Beträffande herr Kilboms uppfattning om hur handeln skulle utvecklats sig, därest vi haft ett avtal, så skall jag icke diskutera den saken med honom. Vi ha ju så olika uppfattningar, herr Kilbom och jag, i andra avseenden, så det är endast ganska logiskt och riktigt, om vi ha olika mening även om denna sak. Jag skall därför icke gå mycket in på detta. Men när herr Kilbom säger, att fördröjandet av detta handelsavtal gjort, att man numera i Ryssland är ovillig att komma i handelsförbindelser med Sverige, så vill jag uttala, att när avtalet slutits och blivit ratificerat både i Sverige och Ryssland, så får man väl utgå ifrån att man därefter drar ett streck över vad som varit, om det nu varit någonting, och att båda parterna besjålas av önskan att komma i goda förbindelser med varandra beträffande handeln. De nackdelar i fråga om artikeln VIII, som herr Engberg i sitt sista anförande återigen talade om, är det ingen människa som förnekar. Jag erkänner dem tillfullo, liksom jag också hörde, att man från regeringens sida erkänner, att de existera. Men jag vill säga, att det är kanske inte så mycket på detta det beror, om det skall utveckla sig livliga handelsförbindelser mellan Sverige och Ryssland. Det beror på,

Vid remiss av
propositionen
nr 199.
(Forts.)

Vid remiss av
propositionen
nr 199.
(Forts.)

om Ryssland har behov av våra varor, om Ryssland har möjlighet att köpa och betala dem, med andra ord, om Ryssland önskar komma i handelsförbindelser med Sverige eller icke. Hade vi haft ett handelsavtal tidigare, men man från rysk sida icke hade velat komma i verkliga handelsförbindelser med oss, så hade det i alla fall icke blivit mycket av. Och om vi nu få föreliggande avtal men man likväl icke skulle villja komma till ett verkligt handelsutbyte, så blir det icke heller därefter mycket av. Har man däremot behov av våra varor och vill köpa varor i Sverige, så kommer man också att göra det. Herr Kilbom talade om att en amerikansk firma skulle gjort affärer på Ryssland till ett värde, om jag uppfattade rätt, av 10 miljoner dollar. Detta har man alltså kunnat göra utan varje handelsavtal. Och jag är övertygad om att herr Kilbom icke kan säga, att stämningen här varit starkare mot sovjet-regeringen än i Förenta staterna. Jag tror, att knappast på något håll så starka uttalanden förekommit som där. Det beror emellertid inte alls på den saken. Det beror på om de behöva våra varor eller icke. Behöva de dem, så komma också affärerna till stånd, eljest icke. Ryssland har t. ex. behov av en sådan sak som lantbruksmaskiner, och jag är övertygad om att om herr Kilboms uppgift om de amerikanska affärerna på 10 miljoner dollar är riktig, så har det nog till största delen rört sig om lantbruksmaskiner. Vill man nu ha våra lantbruksmaskiner, så kan detta leda till något, annars icke.

I övrigt vill jag tillägga, herr förste vice talman, att nu synes det, som om alla parter vore nöjda. Jag tyckte nästan, att till och med herr Kilbom föreföll nöjd, och herr Engberg uttryckte mycket oförbehållsamt sin lyckönskan till regeringen. Regeringen själv är ju också nöjd. Är det så, så tycks ju slutet vara gott, och då är väl allting gott.

Herr Engberg: Jag skall säga ett par ord i anledning av vad hans excellens herr statsministern yttrade på en punkt. Han menade, att den här restriktionen i artikel VIII ställer oss dock i jämnbredd med sådana stora stater som exempelvis Frankrike och Förenta staterna. Ja, den invändningen har i själva verket icke så mycket värde, ty det avgörande är: *vilka stater äro med oss närmast konkurrerande i de baltiska vattnen på handeln österut?* Jo, Tyskland och England. Och just de båda staterna befinna sig på den andra sidan datumgränsen. Jag vill tillägga en sak till med anledning av vad herr statsministern sade, och det är den, att jag trodde verkligen, att den nuvarande regeringen hade *andra* informationskällor än tidningarna för att taga reda på den engelska regeringens avsikter. Det skulle vara någonting alldeles splitter nytt, om regeringen skulle behöva hålla sig till tidningspressen för att få reda på den saken.

Det förekom i herr statsrådet Wohlins första anförande en sak, som han där endast tog upp i form av en fin anspelning. I hans anförande nummer två bortföll det lilla adjektivet »fin», och anspelnigen blev ganska påtaglig. Och för att inte kammaren skulle behöva sväva i tvivelsmål om vad dessa båda olika varierade anspelningar kunde innebära, så ryckte herr Lindman, som på sista tiden tycks ha blivit en intresserad regeringsadjunkt efter en lång passivitet, fram till herr handelsministerns undsättning och utvecklade på ett mycket mera lättfattligt sätt, vad det där innebar. Det innebar, att jag i min tidning skrivit i denna fråga på ett sådant sätt, att det försvårat underhandlingarna med Ryssland, att jag följaktligen genom vad jag skrivit i tidningen *Arbetet* medverkat till att handelsavtalet kanske inte blivit så riktigt bra. Jag vill säga herr Lindman, att dylika insinuationer kan han gärna hålla inne med, och det kan statsrådet Wohlin också göra. Jag tror, att herrarna å ömse sidor kunna vara tacksamma för att här i landet vid den tid, då på tidningsutgivareföreningens bankett vissa utrikespolitiska uttalanden ägde rum, det fanns en socialdemokratisk press med tillräckligt fri och fördomsfri syn på det ryska problemet, så

att man inte där borta skulle få den föreställningen, att vi vore hederstiernor allesammans här i landet!

*Vid remiss av
propositionen
nr 199.*

(Forts.)

Herr Edén: Herr talman! Jag blev litet betänksam, om jag skulle våga fullfölja min avsikt att begära ordet, när herr Engberg hedrade herr Lindman — med allt skäl för resten, förmodar jag — med attributet regeringsadjunkt, därför att han vågat taga till orda i denna fråga. Jag ber att på förhand få förekomma varje försök att även på mig fästa samma attribut. Men det är verkligen på det sättet, att även en medlem av kammaren, som inte tagit den livliga andel i diskussionen om detta avtal, vilken herr Engberg har tagit, jag höll på att säga på alla möjliga plattformar, kan känna sig föranlåten att taga till orda i denna debatt, som just genom herr Engberg i dag dragits upp. Svårigheten för mig att här yttra mig ligger egentligen däri, att jag icke har varit i tillfälle att taga kännedom om själva det dokument, som man nu diskuterar om. På kammarens ledamöters bord ligger ännu icke propositionen utdelad, och jag har icke sett någonting mer om den, än vad som stått i tidningarna. Att herr Engberg och herr Lindman äro bättre informerade, är ju en naturlig sak, eftersom de torde ha sett aktstyckena i utrikesnämnden. Och vad herr Kilbom beträffar, så är han visserligen icke med i utrikesnämnden, men av hela hans anförande framgick, att han tycks veta ännu mycket mera än utrikesnämnden.

Jag skall tillåta mig att för min del fråga: vad har egentligen varit meningen med hela denna debatt? Har meningen varit att taga upp en detaljdiskussion av vissa punkter i ett avtal, vilket som sagt ännu icke ligger på kammarens ledamöters bord? Ja, det skulle man ju kunna föreställa sig, eftersom diskussionen har rört en och annan punkt i detta avtal. Men själva läggningen på det första anförandet och sedan också den läggning, herr Engberg givit sina följande anföranden — för att nu inte tala om herr Kilboms inlägg — tycks i grunden avse ett annat syfte. Det ser ut, som om dessa talare egentligen äro angelägna att hävda sin från andra tillfällen kända älsklingssats, att man genom att dröja med uppgörelsen med Ryssland skulle ha försatt sig i en särskilt ogynnsam situation, med andra ord, och såsom det kom fram i synnerhet i herr Engbergs första anförande, att giva riksdagens majoritet betalt för att denna majoritet icke år 1922 fann sig kunna godkänna det då framlagda avtalet. Jag saknar för min del av nyss angivna skäl tillfälle att göra den jämförande detaljgranskning mellan dessa två avtal, som ensam skulle bereda möjlighet att fälla ett fullt bestämt omdöme. Men så mycket kan jag väl i alla fall få säga, att det, såvitt man kan döma av vad som i tidningarna och här i dag kommit fram, synes finnas goda skäl för den uppfattningen, att om man vill döma ojävigt — och det vågar jag verkligen hava anspråk på att kunna göra på grund av hela min syn på dessa frågor — så förefaller det som om på ett par av de viktigaste punkterna väsentliga förbättringar dock äro vunna. Detta gäller, såsom redan flera gånger sagts, dels behandlingen av de svenska fordringarna i Ryssland — den nya särskilda deklARATIONEN är ovillkorligen i det avseendet bättre än den i 1922 års förslag — och dels gäller det också avtalstextens konfiskationspunkt.

I det förra avseendet har visserligen herr Kilbom anmärkt, att det ej vore så stor fördel med den nya deklARATIONEN, ty, förmålde han, denna knyter löftet om mest gynnad nations behandling för våra fordringar i Ryssland till förutsättningen av »i övrigt fullt lika förhållanden». Och herr Kilbom gjorde härtill den tolkningen, att detta skulle kunna ha avseende å »lika förhållanden» i fråga om meddelade krediter från de stater, som komma i fråga. Vad är detta för ett sätt att tolka en dylik deklARATION? För vanliga läsare förefaller det, såsom redan handelsministern påpekat, fullkomligt otänkbart att så göra. Jag vill uttrycka den förhoppningen, att herr Kilbom i denna enda punkt icke är så väl informere-

Vid remiss av rad om den andra partens avsikter som han tyckes vara i fråga om de faktiska
propositionen bestämmelserna. En sådan tolkning ter sig för mig som en orimlighet, som jag
nr 199. vill hoppas att man åtminstone ur svensk synpunkt är beredd att från allra för-
(Forts.) sta början avvisa.

Vad återigen angår konfiskationspunkten kan det kanske vara tillräckligt att hänvisa herr Engberg och herr Kilbom till att uppmärksamt genomläsa det anförande, som den sedermera vid de nya förhandlingarna anlidade huvudförhandlaren på sin tid höll i första kammaren rörande avtalsförslaget av 1922 och som var särskilt ingående rörande just denna punkt. En dylik genomläsning skall säkert bidra till att göra herr Engberg mycket tvivlande på riktigheten av den uppfattning, han nu uttalat, att med den nya texten intet skulle vara vunnet i förhållande till 1922 års förslag. För min del har jag en rakt motsatt uppfattning.

Men, som sagt, det är, herr talman, icke för mig möjligt att gå in på någon detaljerad jämförelse emellan de olika förslagen, och det förefaller mig, som om därtill icke heller för ögonblicket funnes tillräcklig anledning. Jag har egentligen begärt ordet för att uttrycka någon överraskning över att, när vi nu, såsom herr Engberg formulerade det, dock ha »kommit så långt», detta tillfälle skall begagnas till att försöka göra något slags retrospektiv förebråelse mot riksdagens majoritets handlingssätt år 1922. Det är över huvud taget synnerligen ofruktbart att så göra, redan därför, att förhandlingsläget naturligtvis har förändrat sig så grundväsentligt sedan den tiden. Jag skall i det avseendet icke upprepa vad som redan sagts, nämligen att hela den utgångspunkt, som man hade år 1922, har blivit undanryckt under år 1923 och början av år 1924. Detta borde i och för sig vara tillräckligt för att förstå, att man ser på problemet annorlunda nu, än man gjorde år 1922. Jag skall heller icke upprepa vad jag tror vara en verklig sanning — det anfördes av herr Lindman — att kvar står omöjligheten att bevisa, att man skulle ha vunnit något väsentligt resultat för handeln med det så mycket omtalade 1922 års avtal. Jag tillåter mig att i den punkten ställa mig på de mycket tvivlandes sida. Men jag skall däremot säga, att det synes mig vara alldeles meningslöst — jag säger det ej av rädsla för en diskussion om den saken — att draga upp någon jämförelse mellan uppfattningarna på våren 1922 och det då föreliggande förslaget och uppfattningarna nu om det nu framlagda förslaget.

Herr Engberg fällde emellertid i förbigående ett uttryck, som synes mig vara klaven till den iver, han just på denna punkt utvecklade. Han kallade upprepade gånger i sitt första anförande 1922 års förslag för »det socialdemokratiska förslaget». Vad var det för »socialdemokratiskt» i detta förslag? Det var, såvitt jag förstår, helt enkelt *den svenska regeringens* förslag. Och det kan jag försäkra herr Engberg, att om jag och många andra då icke ansågo oss kunna gå med på det förslaget, berodde det i ingen mån på att förslaget var framlagt av en socialdemokratisk regering. Jag är förvissad om att den dåvarande regeringen, liksom alla andra regeringar måste göra, sökte tillgodose landets intressen i sina uppgörelser med främmande makter så gott som överhuvud för den var möjligt. Epitetet »det socialdemokratiska» till 1922 års förslag förefaller mig — det må herr Engberg ursäkta mig — endast ge ett nytt bevis till många föregående på att herr Engberg ej kan smälta, att en »socialdemokratisk» regerings förslag ej blev antaget. Så ligger det ej för oss. Vi torde ha rätt, och komma att begagna oss av den rätten, att i riksdagen behandla dylika förslag sakligt, efter vår uppfattning, vare sig regeringen är av den ena eller den andra partifärgen.

Nåväl, nu har emellertid detta nya avtal kommit till stånd på grundval av de jure-erkännande. Herr Engberg känner väl en sak, som jag nu är oförhindrad att nämna, nämligen att jag redan tidigare ansett, att någon risk att

taga upp förhandlingar på basis av de jure-erkännande icke funnits. Men jag tror, att jag kan vara någorlunda vittnesgill, då jag säger, att det icke under hösten 1923 fanns någon anledning för de svenska förhandlarna och den svenska regeringen att upptaga en aktion på sådan grundval, en aktion, vars uteblivande herr Engberg nu så starkt klandrat. Herr Engberg och andra ha särskilt ansett, att man bort skynda sig, efter det man fick reda på att den engelska regeringen skulle godkänna Ryssland de jure. Därtill är att anmärka, att om jag icke minnes alldeles galet, och det gör jag nog icke, så var den valstrid, som avgjorde tillkomsten av den nya regeringen, icke färdig förrän efter slutet av första veckan av december 1923, vidare att den nya engelska regeringen icke blev bildad förrän någon tid därefter, samt slutligen att — och här kommer något, som herr Engberg väl vet lika väl som jag — sedan den blivit bildad fanns det icke överhuvud taget någon möjlighet att komma till tals med den ryske förhandlaren under ganska lång tid, fanns sålunda icke någon möjlighet att känna sig för, om man skulle omlägga basen för förhandlingarna eller ej. Vid sådant förhållande synes mig även den anmärkningspunkten vara minst sagt hårdragen. Det överraskade mig i detta sammanhang icke så oväsentligt att i den delen av herr Engbergs anförande återfinna ett litet sidohugg, som egentligen togs upp av herr Kilbom och som i hans mun är mycket mera förklarligt än i herr Engbergs, det nämligen, som tycktes antyda, att man icke var så riktigt säker på att den svenska representanten i London hade givit svenska regeringen nog tidiga och goda informationer. Att herr Kilbom gör ett sådant utfall är ju bara vad man kunde vänta, men att herr Engberg behövde spinna på den tråden var litet mera oväntat.

Jag kan, herr talman, icke finna annat än att om man nu här har kommit fram till ett resolut steg, i frågan om vårt förhållande till Ryssland, ett steg, som av alla, som yttrat sig, har hälsats med tillfredsställelse, och om det vidare är erkänt, att det nya avtalet i det väsentliga synes vara acceptabelt, kunna vi lugnt lämna resonemangen om jämförelsen mellan detta avtal och 1922 års avtal, åtminstone tills vi få se det nya avtalet. Det tillfället, om man nu ovillkorligen skall ha ett sådant, kommer längre fram, när propositionen varit i utskottet och därifrån återkommer till kamrarna.

Herr Hamilton: Herr talman! Man kan tvista, om det varit fördelaktigare att taga regeringsförslaget av år 1922 än det nu framlagda förslaget, och man kan även beklaga, att Sverige icke kommit att genom avtalet intaga fullt samma fördelaktiga ställning som England, Italien och andra länder, men vad tjänar det till att diskutera vad som ligger tillbaka i tiden. Rättelse kan i allt fall härutinnan icke nu vinnas, och frågan ställer sig därför nu, om det är till fördel för vårt land att godkänna det förslag till avtal, som här förelagts riksdagen, eller ej. Med den kännedom, som jag har om detta avtal på grund av att jag tillhör utrikesnämnden — jag förmodar, att jag har rätt att säga det — synes mig det förslag, som här föreligger, vara till fördel för Sverige och för den skull böra av riksdagen antagas. Och jag är övertygad om, att, när frågan återvänder från utskottet, skall denna kammare och riksdagen tämligen enhälligt godkänna förslaget.

Att här ingå i detaljer är icke lämpligt. Det bör ske först sedan frågan återkommit från utskottet. Som sagt, huvudsaken är att nu se mot framtiden och icke bakåt och att vi må förskaffa vårt land ett avtal — och här gäller det icke de jure utan de facto — som kan främja ett vänskapligt förhållande till Ryssland, så att vi må kunna snarast möjligt med detta land börja för oss fördelaktiga handelsförbindelser.

Vid remiss av
propositionen
nr 199.
(Ports.)

Vid remiss av
propositionen
nr 199.
(Forts.)

Herr Engberg: Herr förste vice talman! Bara en replik till herr Edén. Jag ger den därför att om jag icke skulle giva den, komme sannolikt en sak, som han sagt, att utläggas vidare. Hans excellens herr statsministern hade ställt till mig frågan, om jag menade, att bara därför att tidningarna sade, att nu skulle England erkänna Ryssland, så borde den svenska regeringen göra det-samma. Jag replikerade då till herr statsministern, att det var för mig en nyhet, att regeringen skulle behöva tidningspressen för att informeras angående den engelska regeringens avsikter. En sådan replik, som var naturlig just på grund av det uttalande, som herr statsministern gjort, försöker herr Edén nu utlägga så, som om jag velat fälla ett omdöme vare sig i ena eller andra riktningen om vår representant i London. Jag ber, herr förste vice talman, att få på det bestämdaste tillbakavisa en sådan insinuation från herr Edéns sida. Något sådant har aldrig föresvävat mig i mitt anförande.

Vidare anfördes ej. Kammaren beslöt att överlämna ifrågavarande proposition jämte de i anledning av densamma inom kammaren avgivna yttrandena till konstitutionsutskottet.

Härpå föredrogos var för sig följande Kungl. Maj:ts propositioner; och remitterades därvid:

till bevillningsutskottet propositionen, nr 200, angående godkännande av en mellan Sverige och Schweiz träffad provisorisk handelsöverenskommelse;

till statsutskottet propositionerna:

nr 138, angående avlöning åt pastorn vid svenska Victoriaförsamlingen i Berlin; och

nr 153, med förslag till grunder för tillfällig löneförbättring under ekklesiastikåret 1924—1925 åt kyrkoherdar och komministrar i nyreglerade pastorat samt åt kontraktsprostar och vissa extra ordinarie präster;

till bankoutskottet propositionen, nr 154, angående pension åt slöjdläraryn Lars Hansson Bergs änka Paulina Berg, född Johansson; samt

till konstitutionsutskottet propositionen, nr 164, med förslag till lag om ändrad lydelse av § 2 i förordningen den 20 november 1863 om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm samt förslag till förordning om vården av vissa kyrkogårdar i Stockholm.

Vidare föredrogos propositionen, nr 170, angående folkundervisningens befrämjande i rikets nordligaste gränsorter; och hänvisades densamma, i vad den avsåge visst medgivande i fråga om vinnande av delaktighet i statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl., till bankoutskottet samt i övrigt till statsutskottet.

Härpå föredrogos var efter annan följande propositioner; och remitterades därvid:

till statsutskottet propositionerna:

nr 180, angående anslag till nybyggnader för de kemiska och fysiska institutionerna vid Chalmers tekniska institut;

nr 181, angående tillsättande av viss ämneslärarbefattning vid institutet för blinda å Tomtebodas;

nr 182, med förslag till grunder för dyrtidstillägg under ekklesiastikåret 1924—1925 åt dels kyrkoherdar och komministrar i nyreglerade pastorat samt åt kontraktsprostar och vissa extra ordinarie präster, dels ock innehavare av prästerliga emeritlöner; och

nr 195, angående särskilda kurser vid lärlingsskola med syfte att förbereda till inträde i teknisk fackskola;

till bankoutskottet propositionerna:

nr 91, angående pensionsförbättring åt styresmannen vid ammunitionsfabriken, överstelöjtnanten C. L. Engström; och

nr 92, angående pensionsförbättring åt f. d. underofficeren av 3:e graden H. R. Johansson;

till jordbruksutskottet propositionerna:

nr 114, angående försäljning av ett kronan tillhörigt område i Mölltorps socken av Skaraborgs län; och

nr 115, angående försäljning av vissa kronan tillhöriga fastigheter i Brunflo socken av Jämtlands län;

till bankoutskottet propositionerna:

nr 116, angående pensioner å allmänna indragningsstaten åt änkor efter vissa i försvarets tjänst anställda personer;

nr 117, angående ersättning till förre värnpliktige G. N. Häger;

nr 118, angående pensionsförbättring åt f. d. kaptenen vid flottan S. G. R. Martin;

nr 119, angående pension åt daglönaren K. T. Eriksson och

nr 124, angående pensionering av vissa i lantförsvarets tjänst anställda eller förut anställda personer;

till statsutskottet propositionerna:

nr 139, angående anslag till försvarsdepartementet, marinförvaltningen och försvarsväsendets lönenämnd; och

nr 140, angående efterskänkande i vissa fall av återbetalningsskyldighet beträffande till underofficerare vid flottan oriktigt utbetalta krigstids- och dyrtidstillägg;

till bankoutskottet propositionerna:

nr 184, angående pensionering av vissa i lantförsvarets tjänst anställda eller förut anställda personer; och

nr 198, angående pensionsförbättring åt mästarern vid flottans varv i Stockholm C. O. Svantesson; samt

till jordbruksutskottet propositionerna:

nr 158, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar;

nr 166, angående försäljning av vissa delar av det s. k. Köpingskomplexet i Västmanlands län;

nr 167, angående dyrtidstillägg åt vissa lärare vid lantmannaskolor och lant-hushållsskolor samt lantbruksskolor ävensom vid lant-hushållningsseminariet å Rinforsa; och

nr 202, angående tillämpning, i vad angår kronoegendomar, av föreslagen lag om återköpsrätt till fast egendom.

Vid härpå skedd föredragning av propositionen, nr 150, med förslag till lag om samhällets barnavård m. m. hänvisades propositionen, i vad den avsåg förslaget till lag om ändrad lydelse av 33 § i lagen den 13 juni 1919 om kommunalförbund, till konstitutionsutskottet och i övrigt till behandling av lagutskott.

Vidare förredros var efter annan följande propositioner; och remitterades därvid:

till behandling av lagutskott propositionen, nr 151, med förslag till lag om ändrad lydelse av 14 kap. 45 § strafflagen m. m.;

till konstitutionsutskottet propositionen, nr 152, med förslag till lag om ändring i vissa delar av förordningen den 21 mars 1862 om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd m. m.;

till statsutskottet propositionen, nr 162, angående ersättning av statsmedel för handräckning i vissa fall enligt 72 § i lagen den 14 juni 1918 om fattigvården;

till behandling av lagutskott propositionen, nr 171, med förslag till lag om ändrad lydelse av 16 § i lagen den 17 juni 1916 om försäkring för olycksfall i arbete;

till statsutskottet propositionerna:

nr 172, angående viss ändring i grunderna för förvaltningen av den i 19 § av lagen den 17 juni 1916 om försäkring för olycksfall i arbete omförmälda, fond, m. m.; och

nr 173, angående anslag för upprätthållande av riksförsäkringsanstaltens verksamhet;

till behandling av lagutskott propositionen, nr 175, med förslag till lag om ändrad lydelse av andra stycket av slutbestämmelserna i lagen den 19 juni 1917 angående ändring i vissa delar av lagen den 1 juli 1898 om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige;

till konstitutionsutskottet propositionen, nr 188, med förslag till lag om lands-ting m. m.;

till statsutskottet propositionerna:

nr 147, angående anordnande av vissa lokaler i förutvarande straffängelset i Stockholm åt riksarkivet och statens historiska museum; och

nr 148, angående bidrag av postmedel till centralkassan för postpersonalens fackliga och ekonomiska sammanslutningar m. m.;

till behandling av lagutskott propositionen, nr 155, med förslag till lag om utförande och nyttjande av elektrisk anläggning för telegrafering eller telefoning utan tråd m. m.;

till statsutskottet propositionerna:

nr 157, angående utförande av vissa fiskehamnar; och

nr 168, angående uppförande av ett bangårdspostkontor i Stockholm;

till bevillningsutskottet propositionen, nr 189, angående vissa inrikes postavgifter;

till jordbruksutskottet propositionen, nr 197, med förslag till förordning om ändring i vissa delar av stadgan om skjutsväsendet den 22 juni 1911; samt

till statsutskottet propositionen, nr 121, angående anslag till statskontoret, kammarrätten, riksräkenskapsverket och allmänna civilförvaltningens löne-nämnd.

Härpå föredrogs propositionen, nr 141, angående tillfälliga lönetillägg åt vissa kvinnliga skrivbiträden; och hänvisades propositionen, i vad den rörde nionde huvudtiteln till jordbruksutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Vid härefter skedd föredragning av propositionen, nr 146, angående tillfällig löneförbättring under budgetåret 1924—1925 för viss personal inom den civila statsförvaltningen överlämnades propositionen, i vad den avsåg pensions- och indragningsstaterna till bankoutskottet, i vad den rörde nionde huvudtiteln till jordbruksutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Vidare föredrogs propositionen, nr 165, med förslag till förordning om fastighetstaxering åren 1925 och 1926 m. m.; och hänvisades denna proposition, i vad den avsåge förslaget till förordning om ändrad lydelse av 1 § i förordningen den 29 juni 1921 (nr 411) angående understöd av skatteutjämningsmedel åt synnerligt skattetyngda landskommuner, till statsutskottet och i övrigt till bevillningsutskottet.

Slutligen föredrogs var för sig övriga å bordet vilande propositioner; och remitterades därvid:

till statsutskottet propositionen, nr 169, angående anslag till statistiska centralbyrån och dess verksamhet under budgetåret 1924—1925 m. m.;

till bevillningsutskottet propositionen, nr 176, med förslag till förordning angående transitering av införsel förbjudna varor m. m.;

till statsutskottet propositionen, nr 185, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 § i förordningen den 18 juli 1913 angående statsverkets fond av rusdrycksmedel m. m.;

till bevillningsutskottet propositionen, nr 186, med förslag till förordning angående fortsatt tillämpning av förordningen den 17 maj 1923 om begränsning av den myckenhet brännvin, som må framställas i sammanhang med pressjästberedning;

till statsutskottet propositionen, nr 187, angående ersättning till vissa vintillverkare samt vissa medlemmar av vindragarlaget i Stockholm;

till bevillningsutskottet propositionerna:

nr 194, med förslag till förordning angående fortsatt tillämpning av förordningen den 13 april 1922 om ändrad lydelse av 3 § i förordningen den 6 november 1908 angående en särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper; och

nr 203, angående vissa ändringar i den vid förordningen den 9 juni 1911 (nr 80), med tulltaxa för inkommande varor fogade tulltaxa;

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 122, med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § i lagen den 26 maj 1909 om tjänstgöringen i Kungl. Maj:ts lagråd;

nr 123, med förslag till lag om ägostyckning inom vissa delar av Kopparbergs län m. m.; och

nr 125, med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 kap. 4 § rättegångsbalcken m. m.;

till konstitutionsutskottet propositionerna:

nr 137, med förslag till lag om förvärvande och förlust av svenskt medborgarskap;

nr 149, med förslag till ändrad lydelse av § 72 riksdagsordningen; och

nr 179, med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 26 november 1920 om val till riksdagen;

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 190, med förslag till lag om återköpsrätt till fast egendom m. m.;

nr 196, med förslag till lag om ändrad lydelse av 183, 185, 186, 193 och 198 §§ utskökningslagen;

nr 208, med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 § i lagen den 13 juli 1887 angående handelsregister, firma och prokura m. m.;

nr 212, med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § 8:o i lagen den 26 maj 1909 om Kungl. Maj:ts regeringsrätt;

nr 214, med förslag till lag om ändrad lydelse av 49, 50, 52, 56 och 185 §§ i strafflagen för krigsmakten den 23 oktober 1914; och

nr 205, med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 kap. 42 § i lagen den 12 maj 1917 om fastighetsbildning i stad m. m.;

till konstitutionsutskottet propositionen, nr 159, angående ratificering för Sveriges del av den i Paris den 9 februari 1920 undertecknade internationella traktaten om Spetsbergen;

till statsutskottet propositionen, nr 160, angående vissa anslag till utrikesförvaltningen;

till bankoutskottet propositionen, nr 161, angående pension å allmänna indragningsstaten åt efterlevande till vissa inom utrikesförvaltningen anställda eller förut anställda personer;

till konstitutionsutskottet propositionerna:

nr 163, angående ratificering av vissa ändringar i stadgan för den internationella arbetsbyrå; och

nr 183, angående godkännande av att traktater rörande inrättande av undersöknings- och förlikningsnämnder avslutats mellan Sverige samt Danmark, Finland och Norge;

till behandling av lagutskott propositionen, nr 191, med förslag till förordning med vissa bestämmelser angående handel med brännved och annat virke i löst mått, m. m.;

till bevillningsutskottet propositionerna:

nr 192, angående statsmonopolet å tobakstillverkningen i riket;

nr 193, med förslag till förordning om vissa ändringar i förordningen den 1 juli 1918 angående handel med skattefri sprit, m. m.;

nr 204, med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 28 oktober 1910 om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering, m. m.;

nr 206, med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 2 juni 1922 om automobilskatt, m. m.; och

nr 207, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 11 § och 15 § 4 mom. av förordningen den 28 oktober 1910 om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering;

till behandling av lagutskott propositionen, nr 215, med förslag till lag om ändrad lydelse av 14 § i lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring;

till statsutskottet propositionerna:

nr 177, angående försäljning av Skara—Timmersdala järnväg m. m.;

nr 178, angående anslag till bestridande av kostnader i samband med domstolsbehandling av frågan om tillstånd till Vänerns reglering;

nr 201, angående införande av värmeledning i östra flygelbyggnaden till Gävle slott m. m.;

nr 210, angående anläggande av ett statens kraftverk vid Norrforsen i Ume älv; och

nr 211, med förslag till förordning om fördelning av automobilskattemedel;

till bankoutskottet propositionen, nr 209, med förslag till förordning angående postgirorörelse; samt

till jordbruksutskottet propositionen, nr 213, med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgörande på landet.

§ 3.

Härefter föredrogs och lades till handlingarna första lagutskottets memorial, nr 16, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande första lagutskottets utlåtande nr 14 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 50, 54, 80, 91, 93, 124, 132 och 133 §§ i lagen den 12 augusti 1910 om aktiebolag, dels ock en i anledning av propositionen väckt motion.

§ 4.

Vidare föredrogs, men bordlades åter andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande nr 3.

§ 5.

Ordet lämnades nu till herr **andre vice talmannen**, som yttrade: Herr förste vice talman! Bland de i dag remitterade propositionerna äro några av synnerlig omfattning, varför en utsträckning av motionstiden för dem borde medgivas. Dessa propositioner äro nr 170, 202, 150, 151, 152, 188, 179, 190 och 192. Jag anhåller, att kammaren med stöd av § 55 riksdagsordningen måtte besluta att för de uppräknade propositionerna medgiva utsträckning av motionstiden till det sammanträde, som infaller näst efter 20 dagar efter propositionernas avlämnande.

Denna hemställan bifölls.

§ 6.

Föredrogs vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användande av överskott i Djurgårdskassan till säkerställande under år 1925 av Ulriksdals kungsgårds förvaltning och drift; och

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringsarbeten vid garnisonssjukhuset i Stockholm.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 7.

Vid föredragning härpå av jordbruksutskottets utlåtande, nr 14, i anledning av väckta motioner om anslag till räntefria lån för inköp av vårutsäde anförde:

Herr **Anderson** i Råstock: Herr förste vice talman! Det är ingalunda min avsikt att göra något yrkande, men jag begärde ordet för att fästa uppmärksamheten på den, enligt mitt sätt att se, ganska egendomliga form, som jordbruksutskottet valt för att kunna möjliggöra dessa lån. Det heter på sidan 3 i utskottets utlåtande nr 14 sista stycket: »Då med hänsyn till det med ifrågasvarande lån avsedda ändamålet kräves, att lånen kunna omedelbart utlämnas, torde hinder icke böra möta för Kungl. Maj:t att för tiden intill det nya budgetårets ingång den 1 juli 1924 av tillgängliga medel förskjuta erforderligt belopp.» Jag frågar mig då: Vad är det annat än ett återupplivande av det gamla förskottsväsendet, som riksdagen så bestämt försökt komma ifrån tidigare? Jag vill som sagt icke göra något yrkande, utan har bara velat uttala en bestämd förhoppning, att denna nödfallsutväg, som jordbruksutskottet använt sig av, icke må i fortsättningen av jordbruksutskottet eller andra utskott tillgripas, ty då få vi åter det gamla av riksdagen avskaffade förskottsväsendet.

*Ang.
räntefria lån
för inköp av
vårutsäde.*

Ang.
räntefria lån
för inköp av
vårutsäde.
(Forts.)

Herr Nilsson i Tånga: Herr förste vice talman! Man kan dela herr Andersons i Råstock uppfattning, att det kan hysas vissa betänkligheter mot det uttalande, som utskottet här har gjort. Men förhållandet är det, att utskottet icke sett någon annan framkomlig väg, om man överhuvud skulle kunna vinna det ändamål, som åsyftas, nämligen att komma jordbrukarna till hjälp i fråga om möjligheten att kunna inköpa utsäde.

Utskottet har emellertid därvidlag stött sig på ett prejudikat, om jag så får säga, som icke ligger längre tillbaka i tiden än fjolåret. Det förhåller sig ju nämligen så, som kammarens ledamöter ha sig bekant, att fjolårets riksdag beslöt, att staten skulle teckna aktier i ett bankaktiebolag, avsett att övertaga Svenska lantmännens bankrörelse, till ett belopp av 15 miljoner kronor. Detta belopp var ju icke tillgängligt förr än efter det nya budgetårets ingång, men Kungl. Maj:t bemyndigade statskontoret att av tillgängliga medel utanordna eller förskottera beloppet. Och jag skall taga mig friheten att läsa upp en passus ur det kungl. brevet, där det heter: »Kungl Maj:t uppdrager åt statskontoret att *dels* för statens räkning verkställa teckning av aktier i det för övertagande av Svenska lantmännens banks rörelse under bildning varande bankaktiebolag till ett belopp av femton miljoner kronor, *dels* med anlitande av tillgängliga medel vid bolagets bildande inbetala det tecknade beloppet, mot ersättning från ovan omförmälda anslag, så snart detsamma bliver tillgängligt, *dels ock* efter ingången av budgetåret 1923—1924 hos riksgäldskontoret i mån av behov lyfta nämnda anslag» o. s. v. Och jag kan därvidlag fästa uppmärksamheten på, att därom fanns icke något som helst uttalande vare sig i propositionen eller i statsutskottets utlåtande eller i riksdagens skrivelse. Men Kungl. Maj:t ansåg sig dock oförhindrad att bemyndiga statskontoret att utanordna beloppet.

Det finnes sålunda, om jag så må säga, ett prejudicerande fall. Jag delar för all del herr Andersons i Råstock uppfattning, att skulle en sådan praxis utveckla sig i stor utsträckning, det kan resas betänkligheter däremot. Men å andra sidan får sägas att har Kungl. Maj:t icke några medel tillgängliga, då kan ju Kungl. Maj:t icke heller begagna sig av en dylik utväg.

Jag anhåller, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Här föreliggande fall skiljer sig litet från det av herr Nilsson i Tånga anförda exemplet. Där hade *regeringen* begagnat sig av sin rätt att i proposition komma med vissa förslag. Här är det — och även jag erkänner det behjärtansvärda i själva saken — dock enskilda motionärer, som kommit fram med förslaget i fråga.

Jag begagnar tillfället att säga, att jag undrar, om det ej vore en klok och praktisk anordning för riksdagen och för regeringen att åstadkomma ett anslag, som kunde ställas till Kungl. Maj:ts förfogande, och som riksdagen kunde, så att säga, ha att draga växlar på vid sådana här utomordentliga tillfällen. Jag tror, att det vore bättre att reda upp saken så, än att fortgå på den här använda vägen.

Herr Hermelin: Herr förste vice talman! Efter denna avvikning av frågan skall jag be att i övrigt få göra några erinringar.

Det har ju varit ett jordbrukets nödläge, som har gjort, att man velat vidtaga denna åtgärd, som nu varit föremål för vice ordförandens i statsutskottet anmärkning. Framställningen avser att bevilja anslag till räntefria lån för inköp av vårutsäde, vilket, som nyss omnämndes, föreslagits av uti i båda kamrarna avgivna motioner. Dessa motioner ha varit remitterade till lantbruksstyrelsen, som funnit syftet behjärtansvärt. Styrelsen har låtit verkställa en undersökning genom olika huhsällningssällskap och har därvid funnit, att på

grund av felslagen skörd behov av utsäde föreligger i vissa delar av landet, särskilt i Älvsborgs läns norra del, i Värmlands och Kopparbergs län samt i Norrland. Avsikten är alltså att komma jordbruket till hjälp i den största möjliga utsträckning genom att inom vissa områden tillförsäkra detsamma utsäde för våren 1924.

*Ang.
räntefria lån
för inköp av
vårutsäde.
(Forts.)*

Jag vill till en början säga, att jag ansluter mig till den reservation, som är avgiven av herr Ingeström, vilken i likhet med lantbruksstyrelsen anser, att någon annan begränsning av lånebeloppets storlek än beträffande lånebidraget per deciton inköpt vara icke bör ifrågakomma. När ärendet var på remiss till lantbruksstyrelsen, ansåg denna, att det skulle göras någon begränsning vid beviljandet av lån, så att bidrag skull komma så många jordbruk som möjligt till godo. Denna begränsning föreslog styrelsen skulle ske därigenom, att bidraget fixerades till 15 kronor per deciton havre eller till ungefär 50 procent av nu gällande inköpspris. Det är ju möjligt, att man kan erhålla fullgott utsäde för ett pris, understigande 30 kronor, men priset kommer nog i alla fall att hålla sig mellan 25 och 30 kronor.

Nu har emellertid jordbruksutskottet även maximerat lånebeloppets storlek till 400 kronor, vilken maximering kommer att innebära, att lån icke skulle kunna beviljas större jordbruk för mer än omkring 15 hektar jord, avsedd till vårsädsutsäde. En sådan maximering torde aldrig ha varit lantbruksstyrelsens mening att införa, utan den hade nog tänkt sig, att lån efter verkställd prövning skulle kunna utlämnas även för större arealer, om så skulle erfordras. Nu tror jag icke, att detta för Norrlands vidkommande kommer att spela någon roll, men det gör det möjligtvis för norra delen av Älvsborgs län och för Värmlands län. När nu jordbruksutskottet accepterat de 15 kronorna, har jag för min del ansett, att denna maximering med 400 kronor bör bortfalla, och jag anser mig därför böra instämma i herr Ingeströms reservation. Ett bifall till densamma kan ernås på sådant sätt, att kammaren bifaller utskottets förslag men med den ändringen av motiveringen, att sista punkten på sidan 2, som börjar med orden »I fråga om lånebeloppets begränsning» och slutar med »400 kronor», utgår ur motiveringen. Jag kommer sedermera att yrka bifall till en sådan förändring.

Emellertid är det ytterligare en sak, beträffande vilken jag har en erinran att göra. Förutom detta bidrag av 15 kronor per deciton havre har jordbruksutskottet för Norrlands vidkommande även föreslagit ett bidrag till kornutsäde, fixerat till 25 kronor per deciton i stället för 15 kronor per deciton för havre. Detta 10 kronor högre bidrag för korn kan emellertid icke stå i riktig relation till bidraget för havre, ty det skulle i så fall motsvara ett kornpris på 50 kronor per deciton. Nu är emellertid verkliga förhållandet det, åtminstone i våra sydliga trakter, att prisskillnaden mellan havre och korn i regel icke uppgår till mer än 2 å 3 kronor. Denna skillnad beror därpå, att beträffande korn så gott som all råvara kan användas till utsäde, men att beträffande havre 30 å 40 procent faller bort. Detta torde nu kunna justeras på sådant sätt, genom att det står skrivet »högst» 25 kronor. Vederbörande hushållningssällskap torde efter de direktiv, som erhållas, kunna reglera priset så, att det blir en bättre proportion mellan bidragen till utsäde för havre och korn än vad som här angivits.

Slutligen vill jag göra ytterligare en erinran, och det är den, att på grund av den stora utsädesbrist, som för närvarande råder i landet, hava ansenliga kvantiteter utländsk havre importerats för utsäde, men detta är en havre, vars odlingsvärde man omöjligt fullt kan känna. Jag tror, att det särskilt för de trakter, varom det här är fråga, vore ganska betänkligt att använda den till utsäde. Ledsamt nog är det ingen närvarande på statsrådsbänken, men det

Ang.
räntefria lån
för inköp av
vårutsäde.
(Forts.)

kan ju hända, att vad jag säger ändå kan komma fram, och jag skulle då vilja rikta en anmaning till vederbörande, att när föreskrifterna rörande villkoren för denna belåning av spannmål komma att utfärdas, det däri bestämmes, att utsädet bevisligen bör vara av svensk vara. Det kan ju icke vara meningen, att vi genom statslån skola understödja ett utsäde, vars odlingsvärde man icke känner.

Herr förste vice talman, mina herrar! Det är dessa erinringar, som jag har velat göra, och jag kommer nu till mitt yrkande, nämligen om bifall till utskottets hemställan med den ändring av motiveringen, att den förut angivna punkten nederst å sidan 2 »I fråga om lånebeloppets begränsning . . . . . 400 kronor» måtte utgå.

I detta yttrande instämde herr *Bengtsson* i Norup.

Herr *Nilsson* i Tänga: Herr förste vice talman! Utskottet har ansett det nödvändigt att sätta en bestämd gräns för lånebeloppets storlek, och utskottet har då, såsom ganska naturligt är, stannat vid den gräns, som motionärerna, herr *Pettersson* i Stäringe m. fl. ha föreslagit, nämligen 400 kronor. Vill man hålla lånebeloppet inom rimliga gränser, torde det vara nödvändigt att fastställa en sådan maximigräns, och jag skulle vilja fråga friherre *Hermelin*, vad som skulle bli följden, om man toge bort denna gräns. Såvitt jag kan se, blir resultatet, att vederbörande hushållningssällskap eller de, som skola handha detta, bliva nödsakade att ransonera lånebeloppen, om anslaget skall kunna hållas inom rimliga gränser. De måste sålunda begränsa lånebeloppen för enskilda låntagare, och då leder detta till praktiskt taget precis samma resultat. Jag tror för min del, att det är synnerligen klokt att sätta denna gräns.

Beträffande relationen i lånerätt mellan havre och korn per deciton, får man ju medge, att det åtminstone i första ögonblicket förefaller oriktigt, att man lämnar ett bidrag av 15 kronor för havre men 25 kronor för korn. Saken ligger emellertid på det sättet, att lånebidraget för korn gäller förränligast Norrland, och att Norrland är hänvisat till en mera begränsad rayon, då det gäller inköp av korn för utsäde. Man måste där hålla sig inom sina egna gränser och kan icke köpa utsäde från trakter belägna längre söderut. Detta bidrar givetvis till en stegring i priset på korn för utsäde. Dessutom lär det vara så, att det förränligast är korn av 1922 års skörd, som kan anses fullt lämpligt till utsäde, och detta bidrar ju också i sin mån att höja priset. Jag tror sålunda, att relationen kan försvaras.

Nu har första kammaren redan bifallit utskottets utlåtande såväl beträffande klämman som motiveringen, och jag anhåller även på den grund, herr förste vice talman, att få yrka bifall till utskottets utlåtande oförändrat.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen givit propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till det av herr *Hermelin* under överläggningen framställda yrkandet, blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 8.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtande, nr 15, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av § 107 regeringsformen och § 38 riksdagsordningen;

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 10, angående regleringen för budgetåret 1924—1925 av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel, innefattande anslagen till handelsdepartementet;

nr 27, i anledning av kamrarnas återremiss av punkt 1 av statsutskottets utlåtande nr 18 angående anslagen till lots- och fyrväsendet; och

nr 28, i anledning av väckt motion angående ålderstillägg åt aktuarien i generaltullstyrelsen K. A. Törnell;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 23, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning om årligt understöd åt arbetaren vid riksbankens sedeltryckeri K. F. Brodd;

nr 24, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning angående uppförande av bostadshus vid Tumba bruk m. m.; och

nr 25, i anledning av väckta motioner om understöd åt efterlevande till vissa värnpliktiga, vilka omkommit vid en järnvägsolycka vid Jörlanda; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående undantag från gällande bestämmelser för bidrag från norrländska avdiktningens anslaget beträffande ett företag, avseende reglering av Keräsjoki och Vuomajoki vattendrag i Karl Gustavs socken av Norrbottens län;

nr 16, angående väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ändrade bestämmelser i fråga om skyldigheten att underhålla enklare vägar; och

nr 17, i anledning av väckt motion om utsträckt befogenhet för Kungl. Maj:t att bevilja betalningsansånd eller annan lättnad för köpare av kronojord.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag.

§ 10.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Petersson</i> i Broaryd	under 3 dagar fr. o. m. den 23 mars,
» <i>Jonsson</i> i Mörkhult	» 3 » » » 26 »
» <i>Holmberg</i>	» 4 » » » 23 »
» <i>Johansson</i> i Uppmälby	» 3 » » » 23 »
» <i>Granath</i>	» 3 » » » 23 »
» <i>Holmström</i> i Gävle	» 3 » » » 23 »
» <i>Persson</i> i Fritorp	» 3 » » » 24 »
» <i>Lagerkvist</i>	» 4 » » » 26 »
» <i>Anderson</i> i Råstock	» 3 » » » 23 »
» <i>Lithander</i>	» 2 » » » 24 »
» <i>Uddenberg</i> i Karlskoga	» 6 » » » 24 »
» <i>Carlsson</i> i Solberga	» 4 » » » 24 »
» <i>Rydström</i>	» 5 » » » 24 »
» <i>Pettersson</i> i Stäringe	» 3 » » » 24 »
» <i>Lindgren</i>	» 3 » » » 24 »
» <i>Magnusson</i> i Kalmar	» 7 » » » 27 »
» <i>Leffler</i>	» 3 » » » 24 »
» <i>Olsson</i> i Golvvasta	» 3 » » » 24 »
» <i>Nilsson</i> i Hörby	» 3 » » » 23 »
» <i>Spångberg</i>	» 4 » » » 26 » och
» <i>Vennerström</i>	» 4 » » » 26 »

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4,34 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Måndagen den 24 mars.

Kl. 3.30 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 18 innevarande mars.

§ 2.

Föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtande nr 15, statsutskottets utlåtanden och memorial nr 10, 27 och 28, bankoutskottets utlåtanden nr 23—25 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 15—17.

§ 3.

Vid föredragning härpå av ett från första kammaren överlämnat protokollsutdrag, nr 324, innefattande delgivning av nämnda kammares beslut över dess första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning av väckt motion om äväbringande av utredning rörande antagande av ett världsspråk och inrättande av en internationell världsspråksakademi, beslöt andra kammaren hänvisa detta ärende till sitt femte tillfälliga utskott.

§ 4.

Till bordläggning anmäldes:

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med särskilda bestämmelser om avdrag vid 1925 års taxering till inkomst- och förmögenhetsskatt samt till beviljning av inkomst m. m.; och

nr 20, i anledning av väckta motioner om rätt för rederiaktiebolag att i vissa fall återbekomma erlagda skattebelopp; samt

andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 5, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om vidtagande av viss åtgärd vid fördelningen av visst i statsverkspropositionen begärt anslag m. m.

§ 5.

Justerades ett protokollsutdrag.

§ 6.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Jönsson* i Revinge under 3 dagar från och med den 25 innevarande mars.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3,42 e. m.

In fidem
Per Cronvall.